

Zeefleetu Ministrijas Wehstnefis

Nr. 3.

1922.

Latwijas Walsts Presidenta kompetenze.

1.

Kad jautajums par Latwijas Republikas Presidenta eeweheļšanas ģahrtibu peh3 gruhtam zihnam Satwerfmes Sapulzē tika isschēirts tahdi, ka winsch teef eeweheļets no Saeimas, bet ne teefchi no tautas, tad tomehr wehl notika zihnas ap Walsts Presidenta kompetenzi: daschi gribeja peeschēirt winam wifai aktiwa walsts organa lomu ar plaschu darbibas lauku, ziti turpretim, wadotees no lihdschinejeem pahrbauditeem parlamentarisma pamatprinzipeem, gribeja wina aktiwas darbibas lauku fashaurinat. Sapeh3 muhsu Satwerfmes lituma noteikumos par Walsts Presidenta kompetenzi stipri ismanams kompromija raksturs. No weenas puses, schinis noteikumos gandrifs neatrodam nefahdus fkanigus deklaratiwus apshmejumus, gandrifs pat nefahdus prinzipielus formulejumus, bet weenigi leetischā walodā uskattitas Walsts Presidenta atfewischas funkcijas. Walsts Presidents naw nosaukts ne par walsts galwu, ne par ispildu waras galwu, naw eewestas wezafajās republiku konstituzijās parastās formulas, ka presidentam peeder ispildu wara,¹⁾ waj ka winam peekriht litumu iswechana dsihwē; un falihdstinot muhsu Walsts Presidenta administratiwās funkcijas ar ministru kabineita administratiwajam funkcijam, redsams, ka winsch pateescham naw augstakais ispildu waras organs. Un tomehr, no otras puses, Latwijas Walsts Presidenta darbibas lauks peh3 Satwerfmes litumā uskattitām funkcijam ir deesgan plaschs; Walsts Presidentam ir dota teefiba nemt aktiwa dalibu daschadās walsts dsihwes nosarēs, winsch ir nostahbits, tā fahot, walsts dsihwes zentrā. Bes tam janem wehrā, ka pateesibā Walsts Presidenta darbibas lauks ir wehl plaschaks, nekā winsch apshmets Satwerfmes lituma burtā. Jo, kā tahlak redsefim, naw eefpehjams Walsts Presidentam noleegt daschas funkcijas, kuras gan naw noteikti minetas konstituzijā, bet kuras logiski isreet is konstituzijā minetām Walsts Presidenta funkcijam un wina ihpatnejā stahwolla zitu augstako walsts organu starpā, un ari zitu demokratisko republiku praktikā ir parastās.

¹⁾ Peem. Argentinas konst. § 86: „Presidentis ir nazijas augstakais galwa un tā tahds pahrstin walsts wispahrigo pahrwaldschanu“ etc. Brasilijas konst. § 41: „Ispildu wara teef realiseta no Brasilijas Sawaenoto Walstu republikas presidentia kā iswehlela nazijas galwas“, etc. Sal. Гессенъ и Нольде, Современныя конституции, т. II. Федерации и Республики.

Walstis Presidenta, tapat tà katra zita walstis organa darbibas laukà jeb kompetenzè eetilpst daschadas funkzijas, kuras apnem teešibas un peenahkumus. Daschas funkzijas eetwer fewi tika teešibas; tahdas ir peem. lituma eeroftmajchanas teešiba (konstituzijas 47. un 65. pp.), teešiba eeroftinat Saeimas atlaischanu (konst. 48. p.), teešiba peeprast Saeimas peenemtà lituma otrreiseju zauruhkofchanu Saeimà (konst. 71. p.) u. 3. Schis funkzijas Walstis Presidents war ispildit waj neispildit pehz fawa eestata. Daschreis winu ispildichana waj neispildichana atkarasees weenkahršchi no Walstis Presidenta rakstura un aktiwitates, bet wairaf gan no katras walstis fewiŝchajeem politiftajeem apstahleem; tà peem., teešiba peeprast lituma otrreiseju zauruhkofchanu parlamentà (tà fauktà fufpenitwà veto teešiba) peeder ir Franzijas presidentam, ir S. U. Saweenoto Walstu presidentam, bet Franzijà ŝchi teešiba no republitas presidenta nemas neteel leetota, kas wedams kafarà ar parlamentaràs eelahtas ihpatnibam,¹⁾ turpretim S. U. Saweenotajàs Walstis daschi presidenti ir leetojuschi ŝcho teešibu loti aktiwi.

Zitas funkzijas eetwer fewi peenahkumus, peem. peenahkums publizet Saeimas waj tautas peenemtos litumus (konst. 69. un 70. pp.), peenahkums uŝaizinat perŝonu ministru kabineta ŝastahdiŝchanai (konst. 56. p.) u. 3. Somehr ari te peenahkumam peeweenojas finama teešiba, jo ŝchos peenahkumus ispildit naw neweenam zitam walstis organam teešiba, tà weenigi Walstis Presidentam.

Daschas funkzijas ir formuletas tahdi, ka leefas eetweram fewi tika teešibu, bet pehz buhtibas eetwer fewi ari peenahkumu. To redŝam konstituzijas 44. p.: „Walstis Presidentam ir teešiba ŝpert nepeezeeshamos militaràs aiffardšibas ŝolus, ja kahda zita walstis peeteikufi Latwijai karu waj eenaidneefš usbruhf Latwijas robescham . . .“ Pateešibà, ja ir eestahjuŝees minetee faktiŝkee apstahli (eenaidneefš usbruhf Latwijas robescham), tad Walstis Presidentam ir ja ŝper nepeezeeshamee militaràs aiffardšibas ŝoli, un winsch neispilditu fawu peenahkumu, ja winsch to nedarjtu. — Protams, ka tàs Walstis Presidenta funkzijas, kuras eetwer fewi peenahkumus, tiš isleetotas pastahwigi, jif beeŝchi to praŝis parastà walstis dŝihwes gaita. Rà tiš isleetotas tàs funkzijas, kuras fatura fewi tika teešibas, un waj daschas no winàm, warbuht, nepaliks tika uŝ papira, to rahdis muhsu nahkofchà ŝatwerfmes praktika.

Kas atteezas uŝ Walstis Presidenta funkziju ispildichanu, tad jaatŝimè, ka ŝhini finà winsch naw gluschi ŝwabads, katrà finà daudsas no ŝawàm funkzijam winsch newar isleetot brihwì weenigi pehz fawa eestata. Walstis Presidents ispilda ŝawas funkzijas, isdodot kahdu aktu. Protams, ka teeŝkà walsti katram walstis waras preekŝŝahwim wajag buht atbildigam par to aktu, to winsch isdod. Konstituzionalà monarchiŝtikà walsti, kur monarchš war isdot ŝwarigus walstiteeŝiŝkus aktus un tomehr palikt neatbildigs, ir islopees

¹⁾ Gal. U. Lebon, Das Verfassungsrecht der Französischen Republik, Ipp. 49.

kontrafignazijas instituts, t. i. valsts galvas alta lihdsparakstisšana no kaida ministra, pee kam lihdsparakstitajam ministrim teef uslikta atbildiba par ņhi alta likumibu. Sahds kontrafignets atts, lai gan isdots valsts galvas wahrda, pateesiba wairs naw weenigi valsts galwas atts, bet valsts galwas un lihdsparakstitaja ministra kopigs atts, un valsts galwa ņaw darbiba teef faistits ar ministra peekrischanu. Schis kontrafignazijas instituts ir pahrgahjis ari republiku konstituzijas, un parlamentaro republiku presidenti, tapat ka parlamentaree un konstituzionalee monarchi, ņawu funkciju ispidischanā pa leelakai daikai ir faistiti ar ministru presidenta waj atteeziga ministra peekrischanu. Franzija peem., ka tra m republikas presidenta a kta m wajag buht lihdsparakstitam no kaida ministra,¹⁾ un weenigais atts ar walsisteefistu nosihmi, ko Franzijas presidentis war isdot weens pats, ir wina pehdejais atts: pafinojums parlamentam par ņawu atahpschanos no amata. Uri Wahzijas republikas konstituzijas (no 11. aug. 1919. g.) 50. pants ir redigets kahdi, ka ņatura ņewi noteikumu par wisu republikas presidenta wahrda isdodamo waldivas aktu kontrafignaziju no walsis kanzlera waj atteeziga walsis ministra.²⁾ Wuhņu konstituzija noteikumi par kontrafignaziju atrodami 53. pantā: „. . . Wiseem Walsis Presidenta rihkojumeem jabuht lihdsparakstiteem no ministru presidenta waj atteeziga ministra, kuri lihds ar to usnemas atbildibu par ņheem rihkojumeem, isnemot 48. un 56. pantos paredsetos gadījumus.“ Se wispirms pascha konstituzija atshmeti diwi gadijumi, kur Walsis Presidents war isdot rihkojumus bes kontrafignazijas, t. i. pee ministru presidenta usaizinaschanas (56. p.) un Saeimas atlaischanas eerosinaschanas (48. p.). Un tahlak janem wehra, ka 53. pantā ir runa tikai par rihkojumeem, bet ne par akteem, ka tas ir peem. Franzijas konstituzija. Rihkojuma jehdseens ir ņchaurats nelā alta jehdseens. Publiski-teefisks atts ir katrs publiski-teefisks darijums; turpretim rihkojums ir tahds atts, kuresch ņatur ņewi pawehli, atwehli waj aisleegumu atteeziba us administratiwam eestahdem un pilsonem, waj kaut us weenu adm. eestahdi, eerehdi waj pilsoni. Luhgums, usaizinajums, eerosinajums u. t. l. naw rihkojums; tapat par rihkojumeem newar tit eestatiti wisi akti, ko Walsis Presidents us ņawu likumigo pilnwaru pamata eefneeds Saeimai, jo Saeima ir augstaka Walsis eestahde, kurai Walsis Presidents rihkojumus newar dot. Peem. Walsis Presidenta atts, ar kuru winsch eerosina Saeimas atlaischanu (48. p.), ir rihkojums ne tapeh3, ka winsch ņaturetu kahdu preekschraftu Saeimai, bet tapeh3, ka winsch ņatura preekschraftu atteezigam administratiwam eestahdem ņagatawot tautas nobalņochanu; tapat atts, ar kuru Walsis Presidents publize Saeimas waj tautas peenemtu likumu, ir rihkojums, jo winsch ņatura ņewi preekschraftu eestahdem

¹⁾ 25.—28. febr. 1875. g. Konstitucionalais likums, § 3 pehdejais nobalijums: „Chacun des actes du President de la Republique doit être contresigné par un ministre.“

²⁾ Sal. O. Bühler, Die Reichsverfassung vom 11 August 1919, lpp. 57.

un pilsonem skaitit šho likumu no špehtā nahššanas deenas par obligatorisku; bet Walsis Presidenta motiwetais rasis Saeimas preelšsehdetajam, ar kuru winsch prasa Saeimas peenemta likuma otrreifeju zauruhkofchanu (71. p.), naw rihkofums, bet publiski-teefts atts Walsis Presidenta un Saeimas sawstarpeju safaru uftureschanai. — Ta tad muhsu Walsis Presidentam sawu funkciju ispildischanā ir leelata rihzibas brihwiba, nekā peem. Franzijas presidentam, jo daschus aktus winsch war isdot bes kontrafignazijs; šhos gadījumus luhkofim atsihmet pee turpmatās Walsis Presidenta funkciju apluhkofchanas.

Satwerfmes likumā pee Walsis Presidenta funkciju usftaitischanas naw eetureta nekahda noteikta sistema. Labakas apluhkofchanas dehl mums tomehr jaluhko šabalit Walsis Presidenta funkcijas daschās grupās, turotees pee kahdas elementaras sistemas. Wispirms waram atsihmet Walsis Presidenta funkcijas trijās leelajās walsis darbības nosarēs — likumdoschanā, administracijā, un jurisdikcijā, pee kam Walsis Presidenta administratiwās funkcijas waram wehl šagrupet funkcijās atteezibā us wispahrejo, ahrejo, un militaro administraciju. Sahla, waram atsihmet daschas Walsis Presidenta funkcijas, kuras winsch war isleetot noluhkā darit sinamu eespaidu us walsis politiku, tā peem. Saeimas atlaischanas eerosinaschana, Saeimas flehgtas sehbes peeprasschana u. t. l.; un beidsot jaatshimē ari Walsis Presidenta representiwas funkcijas. Ja mehs šchinis grupās šadalam tās Walsis Presidenta funkcijas, kuras noteikti minetas konstituzijā, bet konstituzijā neminētās funkcijas eeweetojam atfewischkā grupā, tad mehs dabutu sekofchu Latwijās Walsis Presidenta funkciju šchemu. (St. 111. lpp.)

2.

Lai gan Latwijās Walsis Presidenta administratiwās funkcijas ir plaschakas par zitām wina funkcijām, eesahšim tomehr wina atfewischo funkciju apluhkofchanu ar wina peedalischanos tant walsis darbības laukā, kurfch lihds šchim parasti teel eestatits par wisšwarigako, t. i. likumdoschanas laukā.

Likumdoschanas prozesā, šahot ar likuma eerosinaschanu lihds wina publizeschanai, mehds isščhirt wairakas stadijas; par galwenajām no šchim stadijām teel eestatitas: a) likuma eerosinaschana, jeb likumprojekta eesneegschana likumdoschanas eestahdē; b) likuma teksta apspreeschana un peenemschana likumdoschanas eestahdē; c) šantuzija, jeb walsis galwas peekrischana; d) likuma galigā teksta isgatawoschana, un e) likuma publizeschana. — Paluhkofim; kahdas teešbas waj peenahšumi ir muhsu Walsis Presidentam peedalitees likumdoschanas prozesā.

Muhsu konstituzijas 47. p. noteikti peeschkir Walsis Presidentam likuma eerosinaschanas teešbu.¹⁾ Sem likuma eerosinaschanas teešbas šaprot

¹⁾ „47. Walsis Presidentam ir likuma eerosinaschanas teešba.“

Latvijas Valsts Prezidenta funkcijas:

I. Satversmes likumā minētās:

1. Likumdošana.

- Likumu eerošināšana, konstitūcijas 47. u. 85. pp.
- Teesiba pēprast otrreisesu likuma zaurisuhkoshanu, 71. un 75. pp.
- Likuma publizešana, 69., 70. un 75. pp.
- Likuma nodoschana tautas nobalsoshanai, 72. un 75. pp.
- Tautas eerošinata likumprojekta nodoschana Saeimai, p. 78.

2. Administrācija.

3. Priminaljurisdikcija.

Noteesatu no-seehneeku ap-scheshoshana, p. 45.

4. Politika.

- Saeimas atlaischanas eerošinashana, p. 48.
- Saeimas sehshu safaulshana pehz Saeimas atlaischanas, p. 49.
- Uhrfahrtigu min. kabineta sehshu safaulshana pehz Saeimas atlaischanas, p. 46.
- Teesiba pēprast Saeimas sehdes safaulshanu, p. 20.
- Teesiba pēprast Saeimas slehtu sehdi, p. 22.

5. Valsts representeshana.

Valsts starp-tautiska repre-senteschana, p. 41.

II. Satversmes likumā neminētās:

- Kabineta demisijas pēnemschana;
- Tautas representeshana valsts eeshene;
- Teesiba tikt informētam par leetu stahwolkli valsts eeshene un ah-reja politika;
- Teesiba greestes ar eerošinoshem preekshlumem pē Saeimas.

A. Wispahreja administracija.

- Ministru prezidenta aizinaschana, p. 56.
- Uhrfahrtigu min. kabineta sehshu safaulshana un wabischana Saeimas darbibas laika, p. 46.

B. Ahreja administracija.

- Latvijas diplomatisko preekshstahwu eezeshchana;
- Zitu walstu diplomat. preekshstahwu pēnemschana;
- Starptautisku lihumu ratifeshchana;

C. Militarā administracija un valsts aissardsiba.

- Valsts brunota spehta augstak wadoniba;
- Armijas wirspawehlneeza eezeshchana kara laika;
- Apezezeschamu militaras aissardsibas sohu spereshchana;
- Saeimas safaulshana sakara ar valsts militaros aissardsibu;
- Rara paslubinaschana us Saeimas lehmumu, p. 43.

teefibu eefneegt parlamentam lifumprojektus, pee tam parlamentam fchee projektii jaapspreesch lifumu doschanas fahrtiba; protams, parlaments war noraidit lifumprojektu, peem. pee otra lasijuma, bet winsch newar noraidit lifumigi eefneegto lifumprojektu, ar winu nemas nenodarbojees un neeepasinees, peem. jau pee formalà pirmà lasijuma, kurfch daudsos parlamentos nofihmè weenigi eefneegtà lifumprojekta wirsrafsta nolasschjanu. Waretu teift, ta demokratisstà walsti latram pilsonim ir lifuma eerofinaschanas teefiba plaschà nofihmè, i. i. teefiba publiski aifrahdit us lahda lifuma wajadsibu, fastahdit atteezigu lifumprojektu, publizet winu presje, agitet par winu fapulzès, pat greeft parlamenta wehribu us fawu projektu; tomehr ta nebuhs lifuma eerofinaschanas teefiba formalà nofihmè, jo parlaments war fahht nodarbotees ar fchahdeem projekteem ne zitadi, tà ween tab, ja lahda personu grupa waj persona, tam ir lifuma eerofinaschanas teefiba (peem. ne masaf tà peezi parlamenta lozekli pee mums, waj kurfch katrs atfewisches parlamenta lozeklis, tà Franzijà un Anglijà), nem us fewi iniziatiwu eefneegt fcho lifumprojektu parlamentà. Formalà lifuma eerofinaschanas teefiba wifur ir eerobeschota, un zaur to wina kuhst par deesgan fwarigu priwilegiju. War jau buht, ta prinzipieli fwarigajai Walsts Presidenta lifumu eerofinaschanas teefibai praktika buhs masa nofihme. Parlamentaro walstu prattika rahda, ta wiswairaf lifumprojektu teef eefneegts no waldbibas, i. i. ministru kabineta; un tas ari faprotams, jo, pirmahrt, ministreem, tà reforu atbildigajeem waditajeem, ir weeglafi eefpehjams pahreddset, lahdi winu reforà leetojamee lifumi ir nepilnigi waj nowezojuschees, un pehz lahdeem papildinajumeem waj jauneem lifumeem ir wajadsiba; un otrahrt, pa reforeem ari weeglafi fawahht waja-dfigos materialus un atrast fpehjigus leetpratejus wajadsigo lifumprojektu fastahdischana. Jadomà, ta ari pee mums leelakais wairums lifumprojektu tiks eefneegts Saeimai no ministru kabineta, un tahlat no Saeimas komissjam, kuras ari lifumdoschanas darbam stahw tuwaki, nekà Walsts Presidents. Bet protams, ta leegt Walsts Presidentam lifuma eerofinaschanas teefibu nebuhtu bijis razionali, jo winsch, tà fakot, stahw walsts dsihwes zentrà, no kura winam labi eefpehjams pahreddset daschadas walsts dsihwes pufes, un tapehz naw neeefpehjams, ta winsch daschreis eerofina weenu otu fwarigu lifumprojektu. Pee tam, muhsu Walsts Presidents war fcho fawu teefibu isleetot pilnigi patstahwigi. Franzijà lifumprojekti republikas presidenta wahrda teef eefneegti no waldbibas. Pee mums turpretim Walsts Presidenta lifuma eerofinaschanas teefiba ir fchirta no ministru kabineta tahdas pat teefibas;¹⁾ tamdehl newar buht fchaubu, ta Walsts Presidentam ir teefiba eerofinat lifumus pilnigi patstahwigi, bes kontrasignazijas, jo pretejà gadijumà abu organu (Walsts Presidenta un ministru kabineta) lifumu eerofinaschanas teefibas fapluhstu kopà. Un tas ari no formalàs pufes fastan ar konstituzi-

¹⁾ Konstituzijas 65. p.: „Lifumprojektus war eefneegt Saeimai Walsts Presidents, ministru kabinets, Saeimas komissjas . . .“

jaš 53. p. noteikumeem par kontrafignaziju, jo likuma eerošināšana ir gan valststeešīfs akts, bet nav rihkojums. — Še pat jāpeemin wehl tāhda otra Walsīš Presidenta funtzija šakarā ar likumu eerošināšanu, kas paredseta konstituzijas 78. pantā: „Ne masat tā weenai defmitai daiai wehletaju ir teešiba eefneegt Walsīš Presidentam pilnigi iſſtrahdatu Satwerfmes groſijumu projektū waj likuma projektū, kuru Presidents nodod Saeimai. . .“ Te, tā redsams, Walsīš Presidentam uſlikta weenigi widutaja jeb tahta nodeweja loma, beſ kuraš wareja ari iſtikā, eefneedſot tautas eeroſinato likuma projektū teeſhi Saeimai.

Likumdoſšanas prozeſa nahkoſajā ſtadijā — likuma tekſta apſpre- ſhanā un iſſtrahdaſhanā — nav dalibas ne monarcham, ne (peh3 lihdsſchi- nejās teorijas) republikas presidentam. Monarcha rofās par to ir likuma liktenis wina tapſšanas nahkoſajā ſtadijā: monarcham peeder teešiba likumu ſankzionet waj ari ſankziju leegt; mehds ari teikt, ka monarcham peeder absoluta veto teešibas: ja winsch nedod parlamenta peenemtajam likumam ſawu peekriſhanu, atſakas wina ſankzionet, tad likums kriht. Šahda absoluta veto teešiba, kura praktiſkā gan tikpat tā nemas wairs neteef iſleetota, tomehr formali noſtahda monarchu tā parlamentam lihdswehtigu likumdo- ſšanas faktorū. Republiku presidenteem nekur tahda absoluta veto teešiba nepeeder; bet par to wineem daudſās republikās ir tā ſautā ſuſpenſiwā veto teešiba, t. i. presidentam ir teešiba noteiktā laikā peh3 likuma peenem- ſšanas parlamentā (peem. 10 deenu laikā S. U. Sawaenotajās Walsīš, 30 deenas Franzijā) motiwetā ſkojumā parlamentam peepraſit likuma otr- reijeju zauruhkoſhanu; bet ja parlaments peenem likumu otrreiz negroſitu (pee ſam daſchās konstituzijas praſa kwalifizetu balſu wairafumu, peem- ²/₃ S. U. Sawaenotās Walsīš), tad presidentam wairs naw teešibas zelt eerunu. Pa leelakai daļai republiku presidenti ſcho ſawu teešibu neiſleeto; bet daſchās republikās, peem. S. U. Sawaenotās Walsīš, ſchi ſuſpenſiwā veto teešiba ir tikuſi leetota no daſcheem presidenteem loti aktiwi, pee ſam pateizotees konstituzijas noteikumam par kwalifizetu balſu wairafumu pee likuma otrreijejas zauruhkoſšanas, daudſi likumprojekti naw par likumeem tikuſhi. — Waretu wehl peeſihmet, ka daſchu republiku konstituzijas runā par republikas presidenta teešibu likumu ſankzionet, peem. Argentinas konſt. § 86, p. 4; Braſilijas konſt. § 48. p. 1.¹⁾ tahdejadi it tā peeſchēirdamas republikas presidentam absoluta veto teešibu; bet iſ tahtaakeem ſcho konstituziju noteikumeem kluht redsams, ka ari te ir domatas tikai ſuſpenſiwā veto teešibas.²⁾

Tahda ſuſpenſiwā veto teešiba peeder ari Latwijās Walsīš Presidentam peh3 konstituzijas 71. p.: „Septinu deenu laikā, ſkaitot no likuma peenem- ſšanas Saeimā, Walsīš Presidents motiwetā raſtā Saeimas preeſchēhde-

¹⁾ St. Гессенъ и Нольде, Современныя конституции, т. II. Ipp. 113. un 140.

²⁾ Sal. C. Walthers, Das Staatshaupt in den Republiken, Ipp. 128.

tajam war prasit likuma otrreiseju zaurluhofchanu. Ja Saeima likumu negrosa, tad Walsis Presidents otrreis eerunu newar zelt." Muhfu konstituzija ta tad neprasa pee likuma otrreisejas peenemšanas Saeimā nekahdu kwalfizetu balsu wairakumu; pee Satwerfmes grosschanas likumeem, protams, ari pee otrreisejas zaurluhofchanas wajadsigs konstituzijas 76. p. paredsetais kwalfizetais balsu wairakums, un pee weentahrschu likumu otrreisejas zaurluhofchanas — weentahrschs absoluts balsu wairakums faskanā ar konstituzijas 23. un 24. panteem; bet abos gadījumos likumi pee otrreisejas zaurluhofchanas war tikt no Saeimas peenemti pat ar skaitlisti masaku balsu daudsumu, nekā pirmo reis. — Japeesihmē, ka Walsis Presidenta suspensiwā veto teesibas ir eerobeschotas ar konstituzijas 75. p. noteikumu, pehz kura Walsis Presidents newar prasit tahda likuma otrreiseju zaurluhofchanu, kuršch no Saeimas ar ne masak tā diwu treschdalu balsu wairakumu atsihts par steidsamu.

Ja mehš mehginatu ustahdit jautajumu: waj domajams, ka Latwijas Walsis Presidents fawas suspensiwā veto teesibas ari pateescham isleetos, tā peem. S. U. Saw. Walsu presidents, waj ari schis teesibas paliks pilnigi neisleetotas, tapat kā Franzijā, tad, schkeet, buhtu jaatbild, ka Latwijas parlamentarās republikas praktika, jadomā, fetos Franzijas parlamentarās republikas paraugam, un newis S. U. Saw. Walsu dualistiskās republikas paraugam. Tomehr mums jaewehro, ka republikas presidenta suspensiwā veto teesibu isleetofchanas kahrtibā ir deesgan leela starpiba starp Franzijas un Latwijas konstituzijam: Franzijā suspensiwā veto teesibas war tikt isleetotas tikai ar kontraignaziju, t. i. motiwetajam rakstam, ar kuru republikas presidents peeprasitu likuma otrreiseju zaurluhofchanu, katrā sinā wajadsetu buht lihdsparakstitam no kahda ministra;¹⁾ Latwijā turpretim Walsis Presidents war isleetot fawas suspensiwā veto teesibas pilnigi patstahwigi, bes kontraignazijas; jo motiwetais raksts, ar kuru Walsis Presidents peeprasa likuma otrreiseju zaurluhofchanu, naw rikhojums, bet Walsis Presidenta akts konstituzijā paredsetas kopdarbibas ustreščanai starp diweem augstatajeem walsis organeem — Saeimu un Walsis Presidentu. Protams, tas apstahlis ween, ka muhsu Walsis Presidents war leetot fawu suspensiwā veto teesibu pilnigi patstahwigi, nebuht wehl neleek domat, ka wirtsch scho teesibu ari beeschi isleetos. Bet es gribetu aistrahdit us to, ka schis teesibas isleetofchana daschreis pilnigi waretu faskanet ar schi instituta (suspensiwā veto) buhtibu un ar Walsis Presidentam peederofcho patstahwigo likumu eerošinaschanas teesibu. Jo lai gan suspensiwajam veto ir it kā finama lihdsiba ar

¹⁾ Sal. U. Lebon, Das Verfassungsrecht der Französischen Republik, Ipp. 49: „Das motivierte Schreiben wird von einem Minister gegengezeichnet und auf der Trübne verlesen.“ — Surpat Lebons aistrahda, ka no 1875. g. konstituzijas spehla nahščhanas neweens Franzijas presidents naw leetojis fawas suspensiwā veto teesibas, un ka parlamentaram reschimam patstahwot, tas naw paredsams ari nahšotnē.

absoluto veto, bet peh3 buhtibas tee ir diwi gluschi daschadi instituti: absolutais veto ir tilai likuma sankcijas otra puse; turpretim suspensivajam veto naw nefahdu fataru ar likuma sankciju. Peh3 buhtibas suspensiwà veto teesiba ir jaatshst par modifizetu teesibu peedalitees likuma tekstia isstrahdashana. Pateescham, republikas presidentam, kuram konstituzija peeschke suspensiwà veto teesibu,¹⁾ ir teesiba prast, lai ari wina domas titu isklaufitas pee likuma tekstia isstrahdashanas, bet winam naw teesibas noraidit likumu, ja parlaments wina domas neewehro un negrosa tekstu, kusch peenemts jau pirms presidenta domu isklaufishanas. Ja nu mehs nemam gadijumu, kur Walsis Presidents pateescham patstahwigi isleetojis fawas inziatiwas teesibas un eefneedsis Saeimai likumprojektu, un tahlat, ka Saeima scho Walsis Presidenta eefneegto likumprojektu ari peenehmusi ta likumu, bet ar leeleem grostijumeem, — schkeet, tahda gadijuma nebuhtu to eebilft, ja Walsis Presidents, warbuht, atrastu par wjadstigu isleetot fawu suspensiwà veto teesibu, t. i. motiweta raksta luhgtu Saeimu scho likumu wehl reis luhgtot zauri, pee lam schi otrreiseja zaurluhtoshana, protams, notiktu peh3 Walsis Presidenta motiwetaja raksta isteikto domu isklaufishanas.

Pehdeja stadija likuma tapshanas prozesa ir galigi peenemta likuma publizešana. Bet starp likuma galigo peenemshanu un wina publizešanu parasti teef peenemta wehl weena stadija, kuru ari jau minejam: likuma isgatawoshana preeksch publizešanas. Muhfu konstituzija schi stadija nemas naw peemineta; bet tas wehl nelezina, ka schij stadijai nebuhtu nefahda nosihme. Pateesiba, likuma tekstia isgatawoshanai preeksch publizešanas ir diwejada nosihme, — pirmfahrt, te teef wehlreis ruhpiigi pahrbaudits likuma tekstis, un publizeshanai isgatawoto likumu parastot teef apleezinats, ka tas ir pateescham autentiskais likuma tekstis; bet, otrfahrt, lihds ar to teef pahrbaudita un apleezinata ari likuma formalà likumiba, t. i., ka pee wina isdoshanas pateescham eewehroti konstituzija un zitos attezigajos organistos likumos usstahditee noteikumi par likumdashanas teesibam un prozesu.²⁾ Likuma tekstia isgatawoshana un lihds ar to wina formalas likumibas pahrbaudishana war tilt ustizeta walsis augstakajai teefai, kodifikazijas nodalai, walsis sekretaram u. t. l. Wahzija peh3 konstituzijas 70. panta wina ustizeta tam pascham organam, kuram usdota likuma publizešana, t. i. Walsis Presidentam. Tur ta tad Walsis Presidents resp. publizešanas aktu kontrafignejuschais ministrs atbild par publizeta likuma autentiskumu (tekstia pareesibu) un ari par wina formalo likumibu. — Ta ka muhfu konstituzija par to nefas naw minets, tad japeenem, ka likuma tekstia isgatawoshana formali peekriht Saeimas presidijam, un par likuma autentiskumu un wina

¹⁾ Schi teesiba naw wiseem republiku presidenteem; peem., wina naw Wahzijas republikas presidentam, kur schi teesiba peeder Reichsratam.

²⁾ Bet pee tam neteef pahrbaudita likuma materialà likumiba, t. i. wina satura fastanotiba ar konstituzijas noteikumeem. Sal. O. Bühler, Die Reichsverfassung, Ipp. 67.

formalo likumibu jadara atbildigi tee Saeimas presidija lozekli, ar kuru parafsteem Saeimas peenemtais likums nosuhstis Walsis Presidentam publizeſĥanai.

Pate likuma publizeſĥana, ja wina naw faistita ar likuma teksta isgatawofĥanu un formalas pufes pahrbaudifĥanu, kuhst par weenfahrsĥu ispilbu funkciju, kurai janoteef konstituzija noteikta laika un lahtiba. Muhſu konstituzijas 69. pants nosaka likumu publizeſĥanu ne agrat ka 7. un ne wehlat ka 21. deena pehz likuma peenemfĥanas Saeima, bet no Saeimas par steidsameem atsihtee likumi, ſaſtanã ar konstituzijas 75. pantu, ir jaisfludina ne wehlat, ka tresĥã deena pehz tam, kad Presidents peenemto likumu ſanehmis; pate likuma publizeſĥanas formula ir noteikta konstituzijas 70. panta („Saeima resp. tauta ir peenehmusi un Walsis Presidents isfludina ſĥahdu likumu.“). Likuma publizeſĥanas akts pehz buhtibas japeeflaita rihojumeem, un tapehz winam, ſaſtanã ar konstituzijas 53. pantu, wajadſiga kontraſignazija.

Beſ ſĥim Walsis Presidenta funkcijam, kuras ir ſakarã ar parasto likumdoſĥanas prozeſu parlamentã, muhſu konstituzija peefĥir Walsis Presidentam wehl weenu deesgan ſwarigu funkciju ſakarã ar tautas likumdoſĥanas teeſibam, — proti, uſ konstituzijas 72. panta pamata Walsis Presidentam ir teeſiba apturet likuma publizeſĥanu uſ diweem mehneſĥeem, lai dotu eefpehju iſteiktees tautai paſĥai, waj wina negrib balſot pate par ſĥo likumu. Œĥahda likuma publizeſĥanas aptureſĥana ſatura ſewi rihojumu atteezigã eestahdem ſpert wajadſigos ſoluſ, lai tauta waretu likumiga lahtã darit ſinamu ſawu wehleſĥanas, waj wina grib pate iſteiktees par aptureto likumu waj ne. Ka tas pateefĥam ta, tas redſams no „Likuma par tautas nobalſofĥanu un likumu eeroſinaſĥanu“ otra panta: „Pehz ſĥahda paſinojuma (t. i. Walsis Presidenta paſinojuma par likuma publizeſĥanas aptureſĥanu) Zentralã wehleſĥanu komizija paſino wiſã paſĥwaldivas eestahdem, ta ir atlahta parakſtu wahlfĥana tautas nobalſofĥanas eeroſinaſĥanai.“ Sã tad Walsis Presidenta paſinojumam par likuma publizeſĥanas aptureſĥanu jabuht kontraſignetam. Tas pats konstituzijas 72. pants uſleef Walsis Presidentam peenahkumu apturet likuma publizeſĥanu uſ 2 mehneſĥeem, ja to praſa ne maſat ka $\frac{1}{3}$ Saeimas lozekli; protams, ta ari ſĥini gadijumã atteezigajam Walsis Presidenta paſinojumam par likuma publizeſĥanas aptureſĥanu wajadſiga kontraſignazija.

Protams, Walsis Presidents war iſleetot to teeſibu, ſo winam peefĥir konstituzijas 72. pants, pats uſ ſawu iniziativi; bet buhtu jadomã, ta ſwarigu likumu isdoſĥanas gadijumos Walsis Presidents peegreesis ſinamu wehribu ari ſabeedribas iniziativai un aptures daſĥa ſwariga likuma publizeſĥanu tad, ja neapſĥaubami buhs konſtatejama ſabeedribas nopeetna wehleſĥanas, lai tautai titu dota eefpehja iſteiktees, waj wina negrib par atteezigo ſwarigo likumu nobalſot pate.

3.

Latvijas Valsts Prezidenta administratīvās funkcijas ir daudz plašākas, nekā viņa funkcijas likumdošanas laukā. Labākas pārstatīšanas dēļ, varam konstitūcijā minētās Valsts Prezidenta funkcijas sadalīt trijās grupās: funkcijas eefšējā jeb vīspahrejā administrācijā, ahrejā, un militārā administrācijā.

Vīspahrejā administrācijā Valsts Prezidenta funkcijas nav plašākas, fēvīščēi pee valsts dšihvēs normaleem apstahķleem. Se konstitūcija noteikti min tikai Valsts Prezidenta teefību (un peenahķumu) peedalitees ministru kabineta fāstahdīščanā: pehķ konst. 56. p. „Ministru kabinetu fāstahda peršona, kuru us to aizina Valsts Prezidents“. Žitus ministrus turpretim ufaizina ministru prezidents pats, kas teefēi istel no konst. 59. panta. Ministru prezidenta ufaizinaščana, fāfķanā ar konst. 53. p. noteikumu, noteek beķ kontrafignāzijās; tomehr pate fēi ministru prezidenta ufaizinaščana ir tikai formalaš dabas akts, jo noteikti parlamentaraš valsts apstahķloš, kur „Ministru prezidentam un ministreem viņu amatu īpildīščanai ir nepeezeeščama Saeimaš ufstiziba un viņi par fāwu darbību ir atbildīgi Saeimaš preefščā“ (konst. 59. p.), Valsts Prezidentam nav eefpehjamš realīet fāwas peršonīgās teefmeš — ja viņam tahdas buhtu — ministru kabineta fāstahdīščanā. — Šķepat jāpeemin arī ministru prezidenta resp. vīfa kabineta demīfijas pretīnemščana. Konstitūcija gan nemīn, tam ministru prezidents eefneeds pafīnojumu par fāwu waj vīfa kabineta atlahpščanos no amata. Somehr jāpeenem, ka fēiš pafīnojums ir eefneedsams tam pašam organam, kuram ir teefība un peenahķums ufaizinat ministru prezidentu, t. i. Valsts Prezidentam. Turpretim, atfēvīščēem ministreem, kuri teef ufaizināti no ministru prezidenta, fēķleet, arī pafīnojums par atlahpščanos no amata jāeefneeds ministru prezidentam.

Plāščakās kluhīt Valsts Prezidenta administratīvās funkcijas eestahjotees valsts dšihvē tahdeem apstahķleem, kuri praša dašču ahrfahrtīgu administratīvu fōlu fperščanu. Tahdos apstahķloš Valsts Prezidents waretu īfleetot tāš teefības, ko viņam peefščēir konstitūcijas 46. pants: „Valsts Prezidentam ir teefība fāfaukt un wadīt ahrfahrtīgās ministru kabineta fēhdes, noteizot tām deenas fahrtību.“ Raħdi apstahķli valsts dšihvē waretu tīft eefstatīti par peeteeflofēem, lai Valsts Prezidents fāfauktu ahrfahrtīgu ministru kabineta fēhdi, par to wajadsēs weenotees Valsts Prezidentam un ministru prezidentam, jo ahrfahrtīgās ministru kabineta fēhdes fāfaukščana no Valsts Prezidenta pušes war notīft tikai ar kontrafignetu aktu, pee tam loģīfki te peelaiščama tikai ministru prezidenta līhdsparafīfščana. Ja eedomājamees, ka Valsts Prezidents mehģinatu fāfaukt ahrfahrtēju ministru kabineta fēhdi preteģi ministru prezidenta peefriščanai, ar tahda žita ministra kontrafignāziju, tad tuħlīn tahlak ir paredsami nopeetni fāreščģijumi valsts dšihvē, kas wīspīrms nofīhmetu ministru prezidenta trīhģi, bet

— ja Saeima nostabtos ministru presidenta pušē — waretu nowest ari pee Walsis Presidenta krihses.

Uhrejā administrāzija Walsis Presidentam wišpirms ir peefškirta swariga funkcija — eezelt Latwijas diplomatiskos preefšstahwjuš. Domajams, ka turpmat, kad demokratisks politisks aistahweteē atklastibas, meera un sawstarpigas ustizibas prinzipi klus starptautiskajās atteezibās par wadoschajeem, — diplomatiskās preefšstahwibas instituts, kursch radees nenokahrtotu, uš klepenibu un neustizibu dibinatu starptautisku atteezibu laikā, saudēs sawu nosihmi. Sawā laikā te ari mas attihstiteem šatiksmes lihdslekeem bij sawa nosihme; bet pee tagadejās šatiksmes lihdsleku tehnikas ahrleetu ministrijam teefši šasinatees sawā starpā ir ihfaks un ehrtaks zelsch, nekā zaur diplomatiskajeeem preefšstahwjeem. Tomehr, tagad wehl diplomatiskajai preefšstahwibai peefriht swariga loma starptautisko šataru uštureschana, un tamdehl diplomatisko preefšstahwju eezelschana klusht par swarigu funkciju. Pats ahts, ar kuru šahda persona teel eezelta amatā, ir administratīws rihlojums; tā tad Latwijas diplomatiska preefšstahwja eezelschana war notikt weenigi ar kontrašnetu Walsis Presidenta aktu, šapeh3 Walsis Presidentam pee diplomatisku preefšstahwju eezelschanas wajabšes weenotees ar ministru šabinetu. Pee tam, šastanā ar parlamentarišmā garu buhtu šahda šahrtiba, ka kandidati, par kureem jau notikuš weenoschanaš starp Walsis Presidentu un ministru šabinetu, pirms formalās eezelschanas amatā, tiftu pašnoti Saeimas ahrleetu komiššjai.

Zitu walsu diplomatisko preefšstahwju peenemschana ir pahrwehrtušeš par formalu zeremoniju; newiš šapeh3, ka winai nebuhtu walsišteefišta nosihme, bet šapeh3, ka par šinamas walsis preefšstahwja akreditešchanu un peenemschana noteel jau eepreefšcheja weenoschanaš atteezigo walsu ahrleetu ministriju resp. ministru šabinetu starpā. Pašam diplomatiska preefšstahwja peenemschanas aktam lihdsšchinejos apstahlos ir walsišteefišta un starptautiski-politiška nosihme, jo wišsch nosihmē ofšizialu šataru ušnemschana ar atteezigu walsi. Bes tam, peenemschanas ahts šatura šewi peh3 buhtibas rihlojumu wišām atteezīgām walsis eestahdem — eefštatit šinamu personu šā šinamas walsis ofšizialu preefšstahwi, kursch šā šahds bauda noteiktas likumigas teefšbas. Šapeh3 diplomatiska preefšstahwja peenemschana šabuht eetehrptai kontrašnetā Walsis Presidenta aktā.

Konstituzijas 41. pants, kursch ušdod Walsis Presidentam eezelt Latwijas un peenemt zitu walsu diplomatiskos preefšstahwjuš, nosaka ari, ka „Wišsch išpilda Saeimas lehmumus par starptautisku lihgumu ratifižeschanu“. Pate starptautisku lihgumu ratifižeschana noteel Saeimā; Walsis Presidentam paleel ratifikāzijas grahmatu parakšišchana. Ša leelas weenkahršcha formala išpildu funkcija, tomehr, no kontrašnazijas wina naw atšwabinata; jo šchis ahts peh3 buhtibas šatura šewi rihlojumu atteezīgām walsis eestahdem — škattit šcho lihgumu par galigi peenemtu.

Walsts Presidenta militarās administratīvās funkcijas ir formulētas konstitūcijas 42. — 44. pantos. 42. panta pirmās teikums šatura vispārīgu formulu: „Walsts Presidents ir walsts brunotā spēkta augstākais wadonis“. Šī vispārīgā formula eetwer sewi dažādās teesības un peenahkumus, — starp zitu, teesības un peenahkumus ruhpetees par to, lai walsts brunotee spēkti buhtu labi sagatawoti un wajadsigajeem materialeem apgahdati, pareisi sadaliti un noweetoti u. t. t. Bet ari apšardšības ministra teesčajis usdewums ir aktiwi nodarbotees ar ščeem militarās administrācijas jautajumeem. Un jadomā, ka leelako datu no ščeem jautajumeem ari isšķērs apšardšības ministrs ar ministru kabineta peekriššanu, tā ka Walsts Presidentam, kā brunoto spēktu augstākajam wadonim, atliktu usstahtees ar šaweem akteem — katrā sīnā kontrašigneteem — tikai šwarigakoš un šwini-gakoš gadījumos. Bet protams, ka Walsts Presidentam us 42. p. vispārīgās formulas pamata ir teesība tikt sīhki informetam par walsts brunoto spēktu stahwokli un wojadšības gadījumā israhdit šawu inīziatiwi. Šchis informācijas kahtiba un weids iskopšees turpmajā praktikā. Ščheet, isfatais zelsch buhtu tas, ka apšardšības ministrs teeschi šneegtu Walsts Presidentam tekošchus un špezialis šinojumus; bet tā kā tahda kahtiba waretu nostahdit apšardšības ministri sewišchā stahwokli, tad jadomā, ka informācija notiks waj nu zaur ministru presidentu, waj wišmaš ministru presidentu klahbuhtnē.

Š konstitūcijas 42. p. vispārīgās formulas istek ari Walsts Presidenta teesība eezelt wiršneekuš un paaugstinat winus deenesta pakahpēs. Konstitūcijā naw sewišchki peeminets ne par ziwileerednu, ne armijas wiršneeku eezelššanu; bet us konst. 58. p. pamata, pehz kura „Ministru kabineta ir padotas walsts pahrwaldes eestahdes“, ir jataiša šlehdšeens, ka ari eerednu eezelššana šchinis eestahdēs ir padota wišumā ministru kabineta; un tāpat us 42. p. pamata jataiša šlehdšeens, ka armijas wiršneeku eezelššana un atlaisšana, kā ari paaugstināšana deenesta pakahpēs, peeder Walsts Presidentam, kā walsts brunoto spēktu augstākajam wadonim. Protams, ka wišas šchis eezelššanas, paaugstināšanas u. t. t. war tikt isdaritas weenigi ar kontrašigneteem akteem, tā tad notiks pateesība pehz Walsts Presidenta un apšardšības ministra (kura domas balstīšees us ministru kabineta eestatu) šawstarpejas weenoššanās.¹⁾ — Konstitūcijas 42. p. pehdejā teikumā ir gan sewišchki peemineta weena špeziala eezelššana: „Kara laikam wišch (t. i. Walsts Presidents) eezel wiršpawehlneeku.“ Šchi noteikuma nošhme ir ta, ka Walsts Presidents (kurfch war buht ari militara per-

¹⁾ Interesanti atšihmet, ka Wahzijas republikas presidents ir winam ar konstitūcijas 47. p. peeschķirtās walsts brunoto spēktu augstākās wadības funkciju ispildiššanu usīzejis tahlaš apšardšības ministrim ar riškojumu no 20. aug. 1919. g., paturot tomehr sewim teesību eejauktees ari ar šawām pawehlem. Sal. O. Bühler, Die Reichsverfassung, lpp. 56.

sona) newar patš ſewi eezelt par armijas wirſpawehlneeku, t. i. newar kara laika patš uſnemtees armijas wirſpawehlneeka funkzijas, bet winam ir jaezeel atſewiſchis wirſpawehlneeks. Republikas Presidenta un aktiwas armijas wirſpawehlneeka amati naw ſaweenojami weenâ perſonâ, jo zaur to notiftu nepeelaiſchama funkziju ſajautſchana; Walſis Presidenta riſkojumeem ſaſkanâ ar konſt. 53. p. jabuht kontraſigneteem, bet ja lâ armijas wirſpawehlneeks winſch ſahktu iſdot aktus ar walſiſteefiſku noſihmi beſ kontraſignazijas, tad baſchreiſ nahktos gruhiti noſklaidrot, waj ſchee akti iſdoti no Walſis Presidenta, waj no armijas wirſpawehlneeka.

Konſtituzijas 43. p. paredſ Walſis Presidenta peenahktumu paſludinat karu uſ Saeimas lehmumu. Lai gan ta ir weentahrtſcha iſpildu funkzija, tomehr lihds ar to kara paſludinaſchana ir wiſai ſwarigs riſkojums, kurſch daudſam atteezigâm walſis eestahdem un pilſoneem uſleek baſchus jaunus peenahktumus; tapeh3, protams, pate kara paſludinaſchana war notift tikai ar kontraſignetu aktu. — Bet apſtahkli war buht tahdi, ka walſis militaras aiſſardſibas ſoli jaſper jau pirms kara paſludinaſchanas; ſchos ſolus ſpert dod Walſis Presidentam teeſibu un uſleek peenahktumu konſtituzijas 44. p.: „Walſis Presidentam ir teeſiba ſpert nepeezeefchamos militaras aiſſardſibas ſolus, ja ſahda zita walſis Latwijai peeteiktuſi karu waj eenaidneeks uſbruht Latwijas robesſham. Lihds ar to Walſis Presidents nelawejotees ſafauz Saeimu, kura lemj par kara paſludinaſchanu un uſſahktſchanu.“ Schi panta pehdejais teikums wedina uſſtahdit jautajumu: waj Walſis Presidenta teeſiba ſpert nepeezeefchamos militaras aiſſardſibas ſolus neatteezas weenigi uſ laiku, kad Saeimas darbiba ir pahtraukta? Peetrihtſcha atbilde uſ ſcho jautajumu neſaſkanetu ar „nepeezeefchamo militaras aiſſardſibas ſolu“ buhtibu, un tamdeht logiſki atmetama. Wajadſiba peh3 ſcheem nepeezeefchameem militaras aiſſardſibas ſoleem war raſtees nahts widû, un ari pat taiſni Saeimas ſehdes laika, pee ſam, protams, Walſis Presidents ar apſardſibas miniſtri war ſchos ſolus ſpert ahtraki un noteiktaki, nelâ iſ ſimts zilwekeem ſaſtahwoſchâ Saeima. Man ſchleet, pareiſi 44. pants jaſaprot tâ, ka Walſis Presidentam ir neween teeſiba, bet ari peenahktums ſpert nepeezeefchamos militaras aiſſardſibas ſolus katra gadijumâ, kad pateefee apſtahkli to praſa, pee tam nelawejoſchi ſafauzot Saeimu, ja winas darbâ ir pahtraukums, un nelawejoſchi ſinojot Saeimai par leetas apſtahkleem un ſpertajeem ſoleem, ja tas noteek Saeimas ſejjas laika. Pretejà gadijumâ, ja militaras aiſſardſibas nepeezeefchamee ſoli nowilzinati un Latwijas ſtahwoſlis zaur to kluwis launakš, waretu pat tiſt eeroſinata apſuhdsiba un eefahkta iſmekleſchana par walſis nodewibu lâ pret Walſis Presidentu, tâ pret apſardſibas miniſtri, ja iſrahditos, ka ſchis pehdejais lawejis walſis militaras aiſſardſibas nepeezeefchamos ſolus, leegdams Walſis Presidentam ſawu lihdsparaktiſchanu.

4.

Starp konstituzijā minetajām Walsts Presidenta funkcijām waram atsihmet ari dasčas tahdas, kuras dod winam eespehju aktiwi eejaultees walsts politikā, wišmas mehginat weenā waj otrā šwarigā jautajumā peedot šchai politikai sinamu wirseenu peh3 ņawa eestata. Pee šhim funkcijām buhtu japeeskaita wišpirms Walsts Presidenta teesiba eerošinat Saeimas atlaischanu, kas paredseta konst. 48. pantā: „Walsts Presidentam ir teesiba eerošinat Saeimas atlaischanu. Peh3 tam isdarama tautas nobalšošana. Ja tautas nobalšošana wairaf nekā puše balšotaju issakas par Saeimas atlaischanu, tad Saeima usstatama par atlaištu un isfludinamas jaunās wehleššanas...” Pee tam janem wehrā, ka us konst. 53. panta pamata Walsts Presidents war eerošinat Saeimas atlaischanu pilnigi patstahwigi, bes kontrasignazijas. Rā redsams, 48. un 53. pp. dod Walsts Presidentam eespehju mehginat iswest ņawu politiku preteji Saeimas wairakuma aisstahwetai politikai. Ja kahdā nopeetnā jautajumā starp Walsts Presidentu un Saeimu izelas konfliktis, un Walsts Presidents ir tani pahrleezibā, ka wina politika ir pareisa un ar walsts interesem ņastanošča, tad winsch war mehginat ņawu politiku iswest, eerošinot Saeimas atlaischanu. Tad winsch us kahdu laitu, wišmas lihds konfliktā isschēiršchanai no tautas, t. i. lihds tautas nobalšošchanai par jautajumu, waj Saeimu atlaišt waj ne, — teef nostahdits walsts dšihwes preekšgalā; un ja tauta isschēir konfliktu Walsts Presidentam par labu, t. i. issakas par Saeimas atlaischanu un tahlat eewehl jaunu Saeimu, kuras wairakums atsihst Walsts Presidenta politiku par pareisu, — tad Walsts Presidents war ņaitit ņawu politisko uswaru par pilnigu. Bet isnahkums war buht ari zitads: „Ja tautas nobalšošchanā wairaf nekā puše no nodotām balšim issakas pret Saeimas atlaischanu, tad Walsts Presidents usstatams par atlaištu...” (konst. 50. p.), un lihds ar to, jadomā, bijušchā Walsts Presidenta politikā karjera ir isbeigta us wišeem laileem. Tadeht jadomā, ka Walsts Presidents ņeršeš pee Saeimas atlaisšanas eerošinšanas tika tad, kad winam bes pahrleezibas par ņawas politikas pareisibu buhs ari pahrleeziba, ka Saeima wairs neisteiz tautas gribu, un ka pee konfliktā nodoššanas tautas isschēiršchanai tauta nostahfees wina pušē. Katrā ņinā, interešanti buhs wehrot muhsu Satweršmes praktikā, waj 48. pants paliks tika us papira, jeb waj tiks ari peeleetots dšihwē; un ja winsch tiks peeleetots, tad teoretiki warēs apluhkot gadījumus, tur republikas presidents nodewis politikā jautajuma isschēiršchanu pašchai tautai, un mums iskopšeš ņaws „presidenta referenduma” instituts, tapat kā Anglijā ir attihstijēš „kabineta referenduma” instituts. — Tā nostahdot jautajumu, newar teikt, ka Saeimas atlaisšanas eerošinšana no Walsts Presidenta eetu pret tautas ņuwerenitates teesibam, jo par politikā konfliktā augstako isschēihreju tomehr paleef tauta pate. Newar ari zelt eebildumu, ka šchahda Walsts Presidenta teesiba runatu pretim mandata pilnwarām, ko Walsts Presidents it kā dabujis no Saeimas, kas winu eewehl;

pateesibâ Walsis Presidents nedabû no Saeimas nekahdu mandatu; Saeima winu eewehl kâ speziala wehleſhanu komiſtija, un reiſ eewehlets, Walsis Presidents darbojas kâ paſtahwigs walsis organs ar konſtituzijâ noteiktâm pilnwaram.

Wehl waretu zeltees jautajums: waj Walsis Presidents war eeroſinat Saeimas atlaiſhanu weenfahrschi winas darba neſpehijas dehl? — Formali, protams, wiſch to war, jo konſtituzija neusſtahda nekahdus noteikumus 48. panta peeletofchanai. Jau minetais frantschu profefors Lebons pat peenem parlamenta darba neſpehiju kâ peeteekofchu motiwu deputatu palatas atlaiſchanai Franzijâ. Bet, man ſchkeet, ka ſchis motiws nebuhtu peeletojams ſawas pahrat leelâs nenoteiktibas dehl. Wiſpahrigi, Walsis Presidents waretu meerigi un apſinigi kertees pee Saeimas atlaiſchanas eeroſinaſchanas tikai weenâ gadijumâ: ja neapſchaubami buhtu konſtatejama plaſchu aprindu nopeetna neapmeerinatiba ar Saeimu, lai tas buhtu winas nepareiſâs politikas waj darba neſpehijas dehl.

Ja Walsis Presidents ir iſleetojis 48. pantâ winam peefſchirtâs teeſibas un ja tauta ir nolehmufi Saeimas atlaiſchanu, tad wiſch eeguhſt wehl daſchas tahlatas teeſibas eejauktees walsis politikâ. Saeima gan paſtahw, bet darbotees pate uſ ſawu iniziatiwi wina wairs newar; peh3 konſt. 49. p. atlaiſtâ Saeima war ſanahſt tikai tad, kad Walsis presidents winu ſajauz, un nodarbotees tikai ar to deenas kahrtibu, ko Walsis Presidents leel preeſchâ. Se tâ tad pate Saeima, kuras atlaiſchana ir nolemta tautas nobalſofchanâ, kluhſt atkariga no Walsis Presidenta, kurſch war likt winai kluſet, waj ari ſinamâ mehrâ eeſpaidot winas darbibu. — Waram peefſihmet, ka 49. pantâ minetais Saeimas ſafaulſchanas gadijums ir weens no teem diweem konſtituzijâ paredſeteem gadijumeem, kad Walsis Presidents war ſafault Saeimu paſtahwigi, patš ſawâ wahrâ; otrs gadijums, kâ jau atſihmejâm, minets 44. pantâ ſalarâ ar Walsis Presidenta teeſibu ſpert walsis militarâs aiſſar-dſibas nepeezeeſchamos ſoluš.

Tahlat, ja Walsis Presidents peh3 Saeimas atlaiſchanas gribetu iſleetot to teeſibu, ko winam peefſchir konſtituzijas 46. p., t. i. ſafault un wadit ahrlahrtejas ministru kabinetu ſehdes, noteizot tâm deenas kahrtibu, tad te wiſch waretu iſdarit nopeetnu mehginajumu eejauktees neween aktiwajâ adminiſtracijâ, bet ari teeſchi eeſpaidot walsis eefſchejo un ahrejo politiku, jo Saeima, kura waretu iſſchirt warbuhtejus konfliktus ſtarp Walsis Presidentu un ministru presidentu resp. ministru kabinetu, ir ſpeesta ſhini laikâ kluſet. Se nu rodas jautajums: ja Walsis Presidents ſchahdâ Saeimas peefſpeetâ kluſefchanas laikâ gribetu attihſtit ſawu aktiwu politiku, un ja paſtahwofchais kabinetš nebuhtu deefgan peelahwigs wina politikai, — waj Walsis Presidentam buhtu teeſiba ſpeest kabinetu atkahptees un ſaſtahdit jaunû kabinetu, neprafot Saeimas peekriſchanu? Man ſchkeet, ka uſ ſcho jautajumu war atbildet tikai negatiwi. Peh3 muhſu konſtituzijas 59. panta, ministru presi-

dentam un ministreem wiku amatu ispidišchanai ir nepeezeeščama Saeimas ustiziba; nekahdi isnehmumi no šči noteikuma konstituzijā naw paredseti, — tā tad newar pastahwet un naw pat eedomajamš likumigš ministru kabinetš, kuršč waretu tikt fastahdits bej Saeimas peetriščanas un darbotees bej winas ustizibas. Tapehž, ja pehž Saeimas atlaiščanas pastahwoščais kabinetš ari gribetu demistonet, tad Walsišs Presidents newaretu wis fastahdit kabinetu pehž faweem eefstateem, bej Saeimas finas, jo Saeima tomehr pastahw, winas „lozeklu pilnwaras tomehr paleef špehšā lihbs jauneewehlejamš Saeimas šanahščhanai“ (konst. 49. p.). Persona, kuru Walsišs Presidents šhini laikā usaižinatu jauna kabineta fastahdiščhanai, waretu to usnemtees titai ar weenu nošajijumu: proti, ša winas fastahditais kabinetš tiks nekawejoschi stahdits preeščhā pastahwoščai Saeimai dehl ustizibas dabuščhanas no winas; pretežā gadijumā jauneewehletā Saeima pehž fawas šanahščhanas waretu eefustinat jautajumu par Walsišs Presidenta un ministru kabineta nodošchanu teefai par konstituzijas pahrašpschanu.

Pehž konstituzijas 20. p. Walsišs Presidentam ir teefiba peeprafit no Saeimas Presidija Saeimas sehdes šafauščhanu, un pehž 22. p. winam ir teefiba isteikt wehleschanos, lai Saeimas sehde tiftu aifflahša. Ubas šchis teefibas peeder ari ministru presidentam, tapehž jadomā, ša Walsišs Presidentam nahšfees reti winas leetot; bet ja winas tiks leetotas, tad, domajamš, ne tikdaudš šafarā ar Saeimas likumdoščhanas darbibu, ša ar daschu politiftu jautajumu išščirščhanu.

* * *

Noteefatu noseedsneeku apščehloščhana nošihmē eejauščhanos kriminalteefas darbiba. Šči funkcija šenaf tika eefkaitta par monarcha priwilegiju, jo monarchs škaitijās par wišas teefas un laiknibas awotu walsiti. Konstituzionalā monarchijā apščehloščhanas teefibu šahša eerobesčot, peem. nošafot, ša newar tikt apščehloti par deenesta pahrašhpumeem noteefatee ministri u. t. l. Šahdā eerobesčotā weidā noteefato noseedsneeku apščehloščhanas teefiba parafiti teef peeščkirta ari republiku presidenteem; tā peem. S. U. Saw. Walsitu konstituzija nošafa, ša presidenta teefiba apščehlot noteefatus noseedsneekus neatteezas us teem, šas noteefati par amata noseegumeem. Uri muhšu konstituzijas 45. p. peeščkir Walsišs Presidentam apščehloščhanas teefibu: „Walsišs Presidentam ir teefiba apščehlot noseedsneekus, par kureem teefas špreedums stahjees likumigā špehšā. Šchis apščehloščhanas teefibas neatteezas us gadijumeem, kureem likums paredš zitu apščehloščhanas šahrtibu. Amnestiju dod Saeima.“ Konkreti isnehmumi is Walsišs Presidenta apščehloščhanas teefibas muhšu konstituzijā naw peewesti, bet tomehr paredsets, ša tahdi isnehmumi war buht noteikti atfewiščhā likumā. Lihdsigu noteikumumu, ša amnestija teef dota likumdoščhanas zelā, atrodam parafiti wišu teefiftu walsitu konstituzijas. Un tā tas ari ir pareisi, jo amnestija ir pehž buhtibas

paawisam zits instituts, nelà apschelofchana, lai gan ahrigi stary wineem leelas leela lihdſiba. Upschelofchana ir ſoda mihtſtinafchana (kaut waj lihdſ pilnai ſoda atzefchana), tà tad eejaufchanaſ juſtizija; amneſtija turpreſim ir paſchaſ noteefaſchanaſ atzefchana waj teeſaſchanaſ pahtraufchana, tà tad pehz buhtibaſ diſpenſazija, jeb lituma atzefchana preekſch ſchi gadijuma, taſ, protamſ, war notikt tikai likumdoſchanaſ zela.

Uſtam, ar kuru Walſis Preſidentſ apschelotee noteefatu noſeedſneeku, mihtſtinot waj atlaiſchot winam ſodu, protamſ, jabuht lihdſparafſtitam no juſtiziminiſtra, jo ſchiſ aktſ ſatura ſewi rihlojumu atteezigam eeſtahdem waj eeredneem, peem. atſwabinat apscheloto, kuſſch atrodaſ apzeetinajumâ.

5.

Uſſimeſim wehl daſchaſ Walſis Preſidentâ funkzijaſ un teeſibaſ, kuraſ gan konſtituzija naw minetaſ, bet kuraſ logiſti iſteſ iſ konſtituzija mine-tajam Walſis Preſidentâ funkzijam, tà ari wiſpahrigi iſ wina ſtahwoſla walſti. Wiſpirmſ te jamin Walſis Preſidentâ teeſiba tikt inſormetam, jo winam, tà zentralam organam augſtaſto walſis organu ſtarpâ, kuraſ peee tam konſtituzija peeſchêir daſchaſ wiſai ſwarigaſ funkzijaſ, wajag buht pareiſi inſormetam par ſtahwoſli walſti. Pee tam, Walſis Preſidentam jateek inſormetam neween atſewiſchêlaſ walſis dſihweſ noſarêſ, kuraſ konſtituzija winam peeſchêir eewehrojamaſ pilnwarâſ (peem. kara un ahrleetu reſoroſ), bet wiſaſ ſwariga-tajaſ walſis dſihweſ noſarêſ; jo neweena walſis dſihweſ noſare naw patſtahwiga un no zitaſ norobefchota, bet wiſaſ ir ſawâ ſtarpâ ſaiſtitaſ, un pareiſi rihkoteeſ weenâ reſora war tikai tad, ja kaut galwenajoſ wilzeenoſ paſiſt ari zitu reſoru ſtahwoſli un wajadſibaſ.

Inſormazija par walſis eekſhejo un ahrejo ſtahwoſli ſneedſama Walſis Preſidentam no miniſtru kabineta; tomehr waretu zelteeſ daſchaſ neehrtibaſ un newehlamaſ ſetaſ, ja Walſis Preſidentu inſormetu katraſ kabineta lozek-liſ patſtahwigi. Wiſpirmſ, tahda inſormefchanaſ kahtiba laupitu deeſgan daudſ laika miniſtreem un ſewiſchêi Walſis Preſidentam; otrkaht, tahda inſormazija waretu buht ne katreiſ peeteekofchi ſaſſanota un noſlaidrota; bet galwenaiſ motiwſ pret ſchahdu inſormazijaſ kahtibu buhtu taſ, tà wina raditu paſtahwiguſ teeſchuſ ſakaruaſ ſtarp Walſis Preſidentu un miniſtru kabineta lozekleem, Walſis Preſidentſ arweemu wairaf tiku eewillkſ aktiwâ politika, un waretu nodibinateeſ nedabigaiſ un nepeelaiſchamaiſ ſtahwoſliſ tà miniſtru kabinetam buhtu diwi preekſchêhdetaji: oſzialaiſ — miniſtru preſidentſ, un neoſzialaiſ — Walſis Preſidentſ. Tapehz ſaſſanâ ar parla-mentaraſ walſis prinziſpeem buhtu japeenem par ſtingru noteikumumu, tà Walſis Preſidentſ teek inſormetſ weenigi no miniſtru preſidentâ, un ne no atſewiſchêeem miniſtreem. Iſnehmuma gadijumoſ waretu peelaiſt, tà ſwarigoſ jautajumoſ ahreja politika un walſis aiſſardſiba Walſis Preſi-

dents, pehz weenoschanas ar ministru presidentu, tiftu informets no atteezigeem ministreem teefchi, bet ministru presidenta klastbuhtnê.

Japeenem, ta Walsis Presidentam ir teefiba us informaziju ari par Saeimas darbibu. Protams, ta schij informazijai janahf teefchi no Saeimas, domajams, no Saeimas preefschefdetaja waj wina pilnwarota Saeimas presidija lozella. — Kas atteezas us informazijas formu, tad ehrtala buhtu teefcha mutifka informazija, un nebuhtu nefahda eemesla winu pilnigi noleegt; bet ta ta weenigi mutifkai informazijai pastahwot waretu daschreis rastees domas, ta Walsis Presidentam tikufi sneegta nepareisa informazija, tad katra finâ buhtu japeeturas pee tahdas kahrtibas, ta informazijas galwenais faturis teef formulets rakstifki un ari rakstifki eefneegts Walsis Presidentam, atstahjot norakstu min. kabineta resp. Saeimas presidija dokumentos; schi rakstifka informazija buhtu atfihstama par weenigo autentifto, un mutifka informazija tikai par winas papildinataju un paslaidrotaju.

Sahlaf Walsis Presidentam pehz wina stahwokka jaatsihst ari plaschafa teefiba us inziatiwi, nelâ wina noteikti mineta konstitutizija. Schahdas inziatiwas teefibas daudfos gadijumos logifki istef no tam Walsis Presidenta teefibam, kuras konstitutizija noteikti minetas. Peemehram, ja Satwerfmes likuma 42. un 44. pp. peeschkir Walsis Presidentam aktiwu lommu walsis militaraja aiffardsiba, tad janem ari wehra, ta walsis militarâ aiffardsiba ir wairaf waj masaf faifstita ar wairaku walsis resoru darbibu, peem. fatifkmes resoru, ruhpnenezibu (daschadu armijai nepeezeschamu preeschmetu raschoschana paschu semê), pat tautas isglihtibu u. t. t., un tamdehl naw eefpehjams leegt Walsis Presidentam inziatiwi ari schinis nosarês. Pat no stingri formala weedokka jafaka, ta konstitutizija peeschkir Walsis Presidentam inziatiwas teefibas wifos walsis dsihwes laufois, dodot winam neerobeschotu likumu eerofinaschanas teefibu. Warbuht Walsis Presidents reti eefneegs Saeimai jau gatawus isstrahdatus likumprojektus; bet winsch war fawas inziatiwas teefibas isleetot ari zitadi, eefneedsot Saeimai sinojumus, kuros greestu winas usmanibu us eewehribu pelnoscham walsis dsihwes parahdibam un wajadsibam. Tahdi walsis presidenta eerofinoschi sinojumi jeb fuhtijumi parlamentam (messages) ir labi pasihstami S. U. Saweenotâs Walsis un Franzija. S. U. Saw. Walsu konstitutizija, kura zenschas stingri eeturet walsis funtziju dalischanas prinzipu, pat nepeeschkir republikas presidentam, ta ispildu waras augstafajam organam, likumu eerofinaschanas teefibu; bet tomehr ari atteeziba us Kongresa darbibas lauku winam naw leegta inziatiwa, jo katru gadu pee Kongresa darbibas atklahschanas kongresam teef eefneegts presidenta rakstifks fuhtijums ar daschadeem eerofinajumeem. Bes scheem gadsfahrtejeem fuhtijumeem, republikas presidents war greestees pee Kongresa ar tahlakeem fuhtijumeem, ta patis us fawu inziatiwi, ta ari us Kongresa peeprafijumu. *)

*) Sal. C. Walthers, Staatshaupt in der Republikken, Ipp. 126.

Franzija republikas presidenta suhtijumi parlamentam teef kontrafigneti un no kahda ministra nolastti no palatas tribines. Pehz muhsu konstituzijas, schahda gadijuma kontrafignazija nebuhtu wajadfiga, jo walsts Presidenta suhtijums Saeimai naw rihkojums, bet sinojums waj preekschlitums.

Beidsot wehl japeemin walsts representeschanas funkcija, kura monarchija ir raksturiga preeksch walsts galwas, bet demokratiija peekriht republikas pirmajam pilsonim. Muhsu konstituzija gan mineta tikai walsts starptautiska representeschana, kura usdota Walsts Presidentam. Te Walsts Presidents represente walsti winas organisetaja weeniba, ta teesibu subjektu un dalibneeku starptautiskajaj fatifsmē. Bet pehz sawa materiala fatura walsts jehdseens neapsihme neko zitu, ta politiski organisetu tautu. Ta tad starptautiskajās atteezibas Latwijas Walsts Presidents represente politiski organisetu patstahwigo Latwijas tautu. Ta ir leela goda privilegija, bet wina usleef ari leelu peenahsumu — usturet Latwijas walsts zeenu zitu walstu starpā. Buhtu maldigi domat, ta walsts starptautiska representeschana ir besfatura funkcija, kuras schahdai waj tahdai ispidibschanai newar buht realu feku. Sekas waretu buht realas ari preeksch Walsts Presidenta pascha; jo ja mehš eedomajamees gadijumu, ta kahds Walsts Presidents ar sawu atklasto usstahschanos walsts wahrda kompromitetu Latwijas walsti, tad tas buhtu pilnigi peeteekofchs pamats Saeimai isleetot Satwersmes likuma 51. pantu un eerosinat un apspreeft jautajumu par tahda Walsts Presidenta atlaischanu no amata.

Bet waj walsts eefscheenē naw wajadfiga tahda walsts representeschana? Man schkeet, ta walsts ari no eefscheenes apluhkojot ir jastahda fewim preekscha ta organiseta sozjala weeniba, ta organiseta tauta, kuras wahrda sawu pilnwaru robeschās darbojas wisi walsts organi. Waretu teift, schinis sawas likumigas darbibas robeschās katrs demokratischas walsts eerehdnis represente walsti resp. organisetu tautu. Somehr ari us Walsts Presidenta dalu wehl arweenu war kaut kas palift, ta speziala representeschanas funkcija, proti, tautas representeschana winas wifumā fewifchi fwinigos gadijumos. Franzijas konstituzija ta peeteekofchi swarigu atsihme noteikumumu, ta republikas presidents preside nazionalajās fwinibās. *) Tapat Schweizē Sateenibas Padomes presidents, kurfch ispilda daschas walsts presidenta funkcijas, eenem nazionalajās fwinibās pirmo weetu; tapat klasifko Altenu demokratiija, kur ofzialais walsts galwa mainijās it pa 24 stundam, wifsch tomehr eenehma nazionalajās fwinibās pirmo weetu un wadija tautas prozestijas, kas eekrita scho 24 stundu laika.

Man schkeet, teesibas us tamlihdfigu walsts jeb tautas representeschanu walsts eefscheenē — nazionalos fwehtkos, pee ahrsemju weesu fwinigas usnemchanas u. t. l. ir jaatsihst ari Latwijas Walsts Presidentam. Reif mums us Satwersmes likuma pamata ir atfewifcha peršona ar Walsts

*) 25.—28. febr. 1875. g. likums, § 3, nodalijums 4: Il prèside aux solennités nationales.

Presidenta wahrdu, schij personai ir teesiba un peenahkums sinamos gadījumos representet tautu winaš organifetajā weenibā un ufstahtees tā walsis pirmajam pilsonim. Tas nenofihmē, ka winsch teef paaugstinats pahri ziteem pilsonem, jo demokratiskā walsi wiszauri paleef spehā demokratisas pamatprinzipis: pilsonu weenlihdriba. Latwijas, tā noteikti demokratiskas walsis, Walsis Presidenta stahwolli schini finā waretu raksturot wezā latinu formula: primus inter pares — pirmais starp lihdfigeem, kuram pat wischwinigakajos gadījumos, eenemot pirmo weetu un representejot walsi un tautu, newajag aismirst, ka winsch ir demokratiskas walsis pilsonis.

Beidsot, ufstahdot jautajumu par kontrafignazijas atteezibu pret walsis representeschanas funkciju, jaatfihmē, ka representeschanas funkcija ir stipri komplizeta. Walsis Presidenta personiga ufstahschanas war buht zeeschi fahstita ar akteem, kas fatura fewi rihkojumus, peem. par daschu walsis eestahschu peedalischanos zeremonialā, walsis fatiksmes lihdsektu leetoschanu u. t. t., un scheem akteem, protams, nepeezeeschama kontrafignazija. Atteezibā uf Walsis Presidenta personigo ufstahschanos, wina reprezentazijas runu faturu u. t. l. konstituzija nekahdu formalu eepreefschēju kontroli neprafa, bet jadomā, ka praktikā te tomehr sinama neformala eepreefschēja kontrole iskoppees. Bes tam, ja kahdreis atgaditos, ka Walsis Presidents fawā ufstahschanā fawās runās, fawu nekontrafignejamo aktu faturā un formā peelaištu kautto nekonsituozionalu waj ar demokratisma prinzipeeem nekaweenojamu, tad Saesima waretu peeleetot Satwersmes likuma 51. pantu, eerosinot un apspreeschot jautajumu par tahda Walsis Presidenta atlaischanu no amata.

R. D i f f l e r s.

Jauni apwahršņni teešu darbībā.

Kriminalteešību mehsture leezina, ka břihwās gribas problema atstahjuš eefpaibu ne tikai uš teešību filosofiju un pšhologiju, bet ari uš mahzību par noseegumu un šodu. Sahšumā gribu ušstatija par pilnigi břihwu, ne no la neatkarigu un neeefpaidojamu, kas pati šewi atrod šawu šaturu un zehloni. Šhis ušstāts bij ari křištigās tizibas dogmatikas pamatoš, kura pirmo grehku ušstatija par zilweka launās gribas šekam. Sem religijas eefpaiba XVII. gadu šimtena un XVIII. gadu šimtena pirmās pušes filosofš un kriminalištš pahrneša šho mahzību uš kriminalteešību šinatni un ušstatija noseegumu par zilweka pilnigi břihwās, launās gribas parahdišhanoš, bet šodu — par atmašku noseedšneekam par nodarito launumu. Pehz šhi ušstata ari teeša bij tikai kriminalās reprešijas organš. Šemidai aziš bij aišseetas, noseegumu zehlonuš, šho zehlonu dašhadību un dšikumuš ta neredšeja, uš abstraktās taišnibas šwareem ta tikai apšwehra motiwuš par un pret apšuhdšeto un par wina nodarijumu peefšreeda tam atteezigu šodu. Uš dialektišteem peerahdijumeem dibinata teorija par gribas břihwību daudšuš neapmeerinaja, tee prašija pehz pahrlleeziušhateem peerahdijumeem; un XVIII. gadu šimtena otrā pušē břihwās gribas teorijas weetā stahjās jauna teorija, kas zilweka rihzību ušstatija par pilnigi šaištitu ar wišpahrejo zehlonu un šeku wašham (determiništma teorija). Jaunās teorijas peekriteji gribas aktuš ušstatija par tahdeem pašheem, tā kuru katru šišištās dabas parahdību, un nahza pee flehdšeena, ka gribas darbiba padota teem pašheem mehanišštās zehlonibas lišumeem, kuri pahrwalda šišištā pašauli. Pee tahdeem ušstateem naw waitš šarpibas šarp apšinigeem un neapšinigeem nodarijumeem, šarp normalā zilweka un garā wahjā nodarijumeem. Pat wehl wairak, zilweka nodarijumi teef peelihdšinatni dšihwneeku nodarijumeem un ari nedšihwās dabas parahdibam, jo pehz determiništma teorijas wiši tee padoti wišpahrejam zehlonibas lišumam. Šabeedribai jaaišstahwas tapat pret noseegumeem, tā ari pret garā wahjo bištameem nodarijumeem. Dabigi, ka pehz šhis teorijas šodš ir tikai lihdšekliš šabeedribas apšargahšanai no draudošām breešmam, un zeetumš tadehl noštahdamš blakuš ahrprahtigo namam. Noseedšigā nodarijuma subjekta peefštaitamiba šaudē šawu galweno nošihmi, ta šhiniš apstahkloš der tikai par mehraulku, zil leetderigi ir apšuhdšetam ušlikt šodu, nemas nerunajot ne par wina labošhanu ne ari turpmašu noseegumu nowehršhanu. Teeša tad pahrwehršhas par šabeedrištās drošhibas ušturedšhanas organu. Rā redšam, determiništā aišrahwās no galejibam un peelaida rupjas kluhdas. Wini neewehroja leelo šarpību šarp pšhištām un šišištām parah-

dibam. Zilweta pſichiftàs dabas parahdibas padotas ne tam paſcham zehlonibas likumam, turſch wada fififtàs parahdibas, bet ſawam ihpaſcham. Neweens ahrejs ſpehts neiſſauz weenu waj otu zilweta ſoli, tà ta teeſchais zehlonis. Ahrejo ſpehtu darbiba eet zaur zilweta pſiches priſmu, un titai atkaribà no pſiches ihpatnibam zilweks rihtojas weenadi waj otradi. Tapeh3 ari weens un tas patš ahrejs ſpehts, p. p. materialo lihdselku truhtums, weenà zilweta paſtiyrina darba melleschanas energiju, turpretim otu gruhsch noſeedſiba. Neſtatotees uſ ſawam kludam, determiniſma mahziba ſinatnei iſdarijuſi leelus pakalpojumuš. Pawiſam neatkarigo, brihwo gribu ta eeflehdsa wiſpahrejàs zehlonibas lehdè. Tas padſilinaja ſinatnes uſſtatus par noſeedſibas zehloneem. Gepreeſchejais uſſtats, ta noſeegums ir titai uſ launu darbu wehrſtas brihwas gribas parahdiſchanàs, bij ſatrizinatš. Tà ta eeflatu par gribas brihwibu atmata un katru zilweta nodarijumu eeflehdsa wiſpahrejàs zehlonibas lehdè, tad pee noſeeguma zehlonu iſpehtiſchanas ſahta peegreest wehribu ne titai katras atſewiſchlas perſonas ihpaſchibam, bet ari ſozialeem un pat koſmiſkeem faktoreem (gada laiſkeem, ſahrtai, wezumam u. t. t.).

XIX. gadu ſimtenis determiniſma teoriju iſlaboja. Schis teorijas pamata mahzibu par gribas aktu atkaribu no ſinamas likumibas tas atſina, wiſch titai aiſrahdija, ta pſiches darbibu wada ſawi ihpatneji likumi. Kad zilweks apdomà, tà uſ preeſchu rihtotees, tad wiſch, apwehriš wiſus motiwus par un pret, ſtarp dauds un daſchadeem flehdſeeneem iſwehlaš daſchus. Bet ſem kahdu ſpehtu eepaida norit ſchis prozeſs? Waj intelektueli un moraliſti neattihtits zilweks war ſpreeſt tapat tà tahds, kaš moraliska un intelektuelà ſinà loti augſti ſtahw? Ja mehš zilweku paſiſtam, tad waram eepreeſch noteikt, tà wiſch weenà waj otrà gadijumà rihtofees. Tadeht waram teikt, ta zilweta darbibu noteiz wina perſonigàs ihpaſchibas. Bet zilweta perſoniba kombinejas no wina anatomiska ihpatnibam, no wezakeem un ſentſcheem mantotàm ihpaſchibam, no audſinaſchanas zekà eeguhtàm idejam un no apfahrtnes eepaideem. Scho ideju un eepaidu ſferà rit zilweta pſichiska diſhwe, ſchis idejas un eepaidi noteiz ari zilweta uſweſchanos. Neweens no mineteem faktoreem, ne eedſimitiba, ne audſinaſchana, ne apfahrtnes, no zilweta naw atkarigi, tà tad zilwetam newar ari buht paſch-noteiſchchanàs brihwibas. Bet ja zilweta pſichi eepaido ar jauneem faktoreem, waj ari ja agrat mineto ſactoru (audſinaſchanas un apfahrtnes) darbibu pahrweido, tad lihds ar to top panahkta zilweta uſweſchanàs pahrweidoſchanàs. Tà p. p. joda peedraudejumš noſeedſigas dabas zilweku war atturet no noſeeguma iſdariſchanas. To paſchu mehrki war ſafneegt, ja zilweku pahraudſina, eedweſchot winam weſeligaš idejas un iſglihtojot ta moraliſto puſi. Bet ja wiſch noſeegumu ir iſdarijis truhtuma ſpeetiš waj ari ſamaitajofças apfahrtnes pamudinats, tad ſchoš nelabwehligoš apſtahklus nowehrſchot, to war paſargat no jauna noſeeguma iſdariſchanas. Tà tad zilweta darbibu noteizofchee pſichiftàs dabas ſpehti paſchi ir pahrweidojami,

turpretim dabas spehkus war eespaidot tikai mechaniskā zelā, kas groša tikai šcho spehtu darbības wirseenu, bet paschus šchos spehtus pahrweidot naw eespehjamš. Ra pahrweidojot pšichi noteizošchos faktorūs lihds ar to ir eespehjamš ari eespaidot pšichi, uš ta pamata klasifikā kriminalteesību škola dibina šawu mahzibu par šodu. Šodot noseedsneeku, walstis wina pšichi eespaido ar jauneem faktoreem, lai atturetu winu no noseegumu isdarischanas. Šeeradinot noseedsneeku šoda iszeefchanas laikā strahdat godigu, šahrtigu darbu, walstis lihds ar to šagahdā winam eespehju wehlat eesahkt freetnu dšihwi; attihstot wina prahtu un juhtas, ta štiprina wina šabeedrištos instinktūs. Wišs tas ir nowediš pee noteikta atšnuma, ka noseedsneeka šodischanas galwenam noluhkam jabuht wina labošchanai, jo tahdā zelā wišfemigaki war zihnitees pret noseedsību, pee kam teef eewehrotas ari noseedsneeka interešes.

Šefkatotees uš to, ka kriminalteesību šinatne peegreesch tiš leelu wehribu tahdam šozialam faktoram, kā noseedsība, tomehr teefas darbibu wina eero- bešcho weenigi ar šoda peespreefchanu. Šchahds ušstats bij gan pareišs brihwās gribas teorijas laikmetā, kad šodu ušstatija par atmakšu, turpretim tagad, kad zilweka gribu par brihwo wairs neatšihst, kad noseedsības zehlonūs mekle ne tikai peršonas indiwiuelās ihpašhibās, bet ari aplahrtnes eespaidos, leekas, ir peenahzis laiks, noseedsību kawejšcho un nowehršošcho lihdsjeku darbibu isplatit ari uš šozialo šferu. Uššeetām azim Šemida wareja teefat tikai tiš ilgi, kamehr ta aiš nefaprašchanas par šawu ušdewumu ušstatija zilweka launās gribas šodischanu, jo ta tatšchu bij weenigaiš noseeguma zehloniš, bet pehž tam, kad legenda par brihwo gribu bij atmesta, kad no lepnā un brihwā semeš waldneeka zilweks pahrwehrtās par neišdibinajamai, nepahršahpjamai litumibai pašlaušigu, wahju semeš behrnu, kura dwehšeles darbibu noteiz neatfarigi spehkt un faktori, deewei azis bij jaatdara un usmanigi japehti zehloni, kas nowed noseedsneeku pee noseeguma isdarischanas. Ja to dara šamaitajošchas aplahrtnes eespaids, tad beš noseedsneeka šodischanas šchis launais eespaids jalabo un janowehršch, zitadi šods nefasneegš šawu mehrēi. Šelabwehligo šozialo apstahktu eespaidi zitadi ahtri isnihzinās šoda labošošcho eespaidu un nowediš šodu iszeetuscho noseedsneeku ahtri ween jaunā noseedsibā. Šas buhtu glušchi tapat, ja ahrstis kunga katara šlimneekam parastitu gan pret šlimibu šahles, bet šlimibas zehloni, nepareišo baribas baudišchanu, nenowehrstu. Ššihwe pawehl mums teefas darbibu isplatit ari uš šozialo šferu. Šihnā ar masgadigo noseedsību šmaguma punktis jau pamasam pahrwiršas uš šozialo šferu. Šandrihš wišā Širopā un tapat ari Amerikā masgadigeem noseedsneekem nobibinatas šewišchlas teefas, to labošchanai atwer labošchanas školas un šemkopibas kolonijas. Ja kaut šahdu eemeflu dehl masgadigu noseedsneeku newar eeweetot labošchanas školā waj kolonijā, tad winu nodod šewišchka aišgahdna ušraudšibā, kura peenah-

kums ir ruhpetees par behrna intelektuelās un moraliskās attīstības veizi-
našānu un materialā stahwokka ušlabošānu.

Seemelu Amerikas Saweenotās Walsitīs bes minetām pastahw wehl
ari fewiškās, tā šauzamās mahjās, naktīs, un alkoholiku teefās. Šho teefu
weenigais noluhšs ir — zihna ar noseedsibu. Pehz leelafās dalas šhtatu
šifumeem gimenes galwai draud šods, ja wišč pamet gimeni bes lihdsēkeem.
Ziwilprafības zēšč šchahdu leetu iščēiršānai atšhts par nederigu, un
intimās gimenes atteezibas ir šchēhrflis šho leetu isteešāšanai wišpahr
parastās teefās. Tapēhz ari gimenes interešču nodroščinašānai nodibi-
natas fewiškās mahjās teefās.*) Šhīs teefas galwenais noluhšs ir newis
wainigo šodit, bet tīkai to peespeest ispidit šawus peenahkumus pret gimeni.
Galwenā persona šhinitis teefās ir fewiškēš ašgahdnis. Peedsihwojumi
mahza, ša šhim teefam ir loti leela nošime. Winaš nodroščina pameštās
gimenes pret nabadšības postu, atgreēšč pašlihdusču gimenes galwu uš godiga
zela un nereki pat atpafal šawā gimēnē.

Wihreēšču un šeeweēšču naktšteefas iščēir šhtu pahrkahpumu leetas
un galwenā šahrtā — leetas par šeeweēšču apwainošānu prostituzijā un
par nepeeklahjigu ušweščānos uš eelas. Daščos šhtatos prostituzija ir
šodama. Uri šho teefu galwenais noluhšs naw šodit, bet — labot. Ušrau-
dšiba par pašlihdusčām šeeweetem uštizeta fewiškāi ašgahdnei, šuras pee-
nahkums ir išleetot wišus winai peeejamos lihdsēklus, šai pašlihdusčās
atgreestu uš šafna zela un šikai tad, ja šhee lihdsēkli mehrēi nešafneedi un
šeeweete no jauna nahl teefas preekščā, ašgahdne to šoda ar eeweetoščānu
darba namā.

Ušraudšības ašgahdnu darbiba išrahdišusees par tīkpat leetderigu ari
zihnā pret zilwezes leelato postu — alkoholišmu.

Štarp fewiškām teefam galwenā nošime ir mašgadigo noseedsneeku
teefam. Šheit walsitīs zihnaš pret noseedsibu, išnihzinot noseedsības šafni un
zehlōni. Mašgadigo noseedsneeku teefas ar prewentiwu un labojošču lih-
dsēku pašlihdšibu uš jaunām dwehšelem atšahj loti labu ešpaidu un šagatawo
mašgadigos jaunai dšihwei. Šewehrojot šchahdu mašgadigo noseedsneeku teefu
leelo nošimi, mineto teefu dibinašāna ir neatleekama.

XX. gadu šimtenis teefai šproušč jaunū mehrēi — zihnu ar noseedsības
šozialeem faktoreem. Lihds šhim šhinit wiršeend ir šperti tīkai pīrmeē šoft.
Šee wehšta jauna laikmeta eestahšānos un nošproušč wiršeenu teefas dar-
bības metodu turpmākai attīstībai.

И. Г р и м о в с.

*) Журн. Мин. Юст. 1912 г. кн. 9., Люблинскій, „Условное осуждение въ
Америкѣ“.

Soda nofazita atlaiščana.

1.

Šķ. g. 12. janvārī Latvijāš valdība 1919. g. 16. jūlija likuma kārtībā iškewa „Noteikumuš par šoda nofazitu atlaiščanu“. Ar šķo iškwo likumu (parwišam 7 pantu), Latvijā ir eewešts instituts, kurš ir šawā laikā leelā mehrā nodarbinājis kriminalištū prahtuš, par kuru ir daudš rakštitš wišpahrejš un ņpezialā literatūrā un ņpreešts štarpštaitiškos kriminalištū kongrešos. Lai gan šķim institutam netruišt teoretištu pretineeku, tomehr praktikā wišš ir gandruiš wišpahr atšihtš, jo ir eewešts gandruiš wiššs Reetumeiropas walštis un darbojš apmehram 110 autonomāš teritorialāš weenibāš.¹⁾

Šķis instituts naw tiš jaunš un modernš, šā to waretu domat, nemot wehrā, ša taš šahš eeweštees tišai XIX. gaduštmentena otrā pušē. Jau lotti ņen šoda nofazita atlaiščana ir pašihštama, lai gan naw wišai išplatita. Šeno romeešķu kara likumeem bij pašihštams šķis instituts; wiņu leetoja kara laikā, šad atštahja neišpilditu šodu, kurš bij pašihštams ņem nošaukuma „militae mutatio“, t. i. pahrweetoščana uš ņematu karāšpehta daļu: no kawalerijšs šahjneekoš, no šahjneekoem flotē. Rarewiš, kuram šķis šods bij peešpreešts, tita atštahš lihdš kara beigam šawā lihdššķinejš karāšpehta daļā, un ja wišš duhššigi šawāš, šods wiņam tita atlaištš. Bet ja wišš bij glehš, waj ja wišš iškarijš šahdu jaunu pahrkahpumu, šods tita išpilditš.²⁾

Uri wiđušlaitoš war ņastapt šoda nofazitāš atlaiščanaš institutu, kurš Anglijā bij pašihštams XI. g. š. šā „šawštarpiga galwoščana par labu ušweščanoš un meera tureščanu“; Franzišā XIII. g. š., šā „apneimščanaš labi ušweštees“; bet kanoništāš teešibāš to atrodam XIV. g. š. ņem nošaukuma „liberatio conditionalis“. ³⁾

Reemu likumdoščanaš ari war atrašt šķi instituta dihgļuš eekš „Соборное Уложение“, kuru iškewa zarš Aleksejš Michailowičšs 1649. g.

Uri daščošš Petera Leelā ukašoš par karāšpehtu war atrašt aištahdižumuš uš šoda nofazitu atlaiščanu (1711. g. ukašoš par išbehgušķeem šaldateem). ⁴⁾

1) Štat. M. Гернетъ, „Условное осуждение“, Эциклоп. словарь, изд. Бр. Гранатъ, т. XLII, 469. Ipp.

2) Фалъевъ, „Условное осуждение“, 45.—48. Ipp.

3) М. Гернетъ, ibid.

4) Фалъевъ, ibid.

Red. peešihme. Ķeweetojam šakarā ar U. Ugržumowa rakštu „С. М. В.“ 2. numurā, lai pehž eeprehjš pilnigal apgāišt motu šķo tagad pee mums uš deenas kārtištāš štahwoščo krim. teešbu institutu.

Somehr wiſſi ſchee dihgli nedabuja attihſtitees, bet aifgahja bojâ. Utraſt kontinullati ſtarp wineem un jaunlaifu ſoda noſazitas atlaiſchanaſ institutu naw eefpehjamſ, bet ſchis pehdejais jaatſiſt par jaunlaifu kriminalâſ ſinatneſ un praſſeſ patſtahwigu produktu. Par to leezina, ſtarp zitu, ari taſ apſtahliſ, la wiſpirmſ ſchis institutſ ſahl attihſtitees ne wezâſ Eiropâſ kulturwalſtiſ, bet jaunâ walſti, Maſatſchufetaſ ſchtaia, Seemet-Amerikâ.

2.

Soda noſazita atlaiſchana ir ſpreeduma doſchanaſ, waj ari noteefajofchâ ſpreeduma iſpildifchanaſ atliſchana uſ wehlaſu laifu — ſem ſinameem noſazijumeem.

Schahdas ſoda noſazitas atlaiſchanaſ pamatoſ gul taſ teoretifſaiſ atſinums, la ſoda paſchâ par ſewi neetilyſt wina mehrkiſ, la ſodſ naw ne deewiſchigâſ atmaſſaſ weidſ, kuru praſa deewiſchigâſ taiſnibaſ ideja, ne moralifſâſ atmaſſaſ weidſ, kuru praſa zilwekâ eemihſtoſchais kategorifſkaiſ imperatiwſ (Kantiſ) pehz prinzipa „per quod quis peccat, per idem punitur et idem“, ne dialektifſâ atmaſſa, kura logifſti eetilyſt teeſibu idejaſ attihſtibaſ prozeſâ, bet la ſodſ ir lihdſelliſ noſtiprinat ſabeedriſtâſ kopdſihweſ eefahrtu, kura pati par ſewi ſagahdâ zilwekam tit augſtus un wehrtigûſ labumûſ un tahdâ mehrâ ir kaiſtita ar wiſaſ zilwezeſ ekſiſtenzi, la tur, kur indiwiida griba un intereſeſ ſadurâſ ar ſabeedribaſ gribu un intereſem, pirmâſ jaupurê otrâm. Utrodot ſoda mehrki ahrpuſ wina paſcha — ſabeedriſtâſ eefahrtâſ ſtiprinaſchana, tahlakaiſ uſdewumûſ ir atraſt to ſoda formu, kuru leetojot ſchis mehrkiſ ir wiſweeglat un wiſpilmigat ſaſneedſamſ. Se ſahrtâſ gruhſibaſ. Soda uſdewumûſ ir — eefpaidot wiſu ſabeedribu un atſewiſchkuſ indiwiidûſ ta, la lai ſabeedriba un indiwiidûſ atturetûſ no tahdas darbibaſ, taſ kaitê ſabeedriſkai kopdſihwei un apdraud taſ ekſiſtenzi. Bet lihdſ ſchim naw atraſti panehmeeni, kuri wiſoſ laikoſ, pee wiſeem apſtahkleem un preekſch wiſeem indiwiideem buhtu ſchahdai eefpaidoſchanaſ weenlihdſigi leetderigi. Râ ahrſtiſ neſpehj paraſtit rezepteſ, kuraſ deretu wiſeem ſlimneekem, laut ari ſirgſtoſcheem ar weenu un to paſchu ſlimibu, tapat ari ſabeedribaſ un atſewiſchku indiwiidu eefpaidoſchanaſ peeminetâ wirſeendâ ir wajadſigi daudſ un daſchadi ſoda un ta peeleetoſchanaſ weidi, kuruſ peemehrot ſatram konkretam dſihweſ gadijumam japrot teeſai. Lai teeſa to ſpehtu, lai winâſ teeſaſchanaſ un ſodifchanaſ mechanifſmſ ſpehtu peemehroteeſ tai daſchadibai, kura ſaſtopama dſihwê, lai teeſa ſpehtu ſatreiſ iſwehleteeſ to ſoda weidu, kurfch wiſwairat ſpehj eefpaidot ſabeedribu un indiwiidu un nowehrſt ſabeedribai ſaittigu darbibu, — teeſaſ darbiba arween wairat atraifſaſ no formelâm ſaitem, teeſaſ eekſchejai pahrlleezibai teek doſiſ arween noteiſoſchâſ wahrûſ. Teeſaſ wara teek ſtingri eerobefchota uſ augſchu, uſ ſoda maſſimuma puſi, bet uſ apatſchu, uſ ſoda minimuma puſi, ſchi robefcha teek atbihdita arween tahlak, teeſai ir atlautſ ſinamoſ apſtahkloſ pahreet uſ ſoda ſemaſâm paſahpem, bet

lihdi schim teefai naw brihwibas teift: „wainigs, bet fods teef atlaists“, lihdi schim teefiba atlaist fodu wainigam peedereja tikai ahypus teefas stahwofchai warai — walsis waras augstakam nesejam, walsis galwai.

Ur foda nosazitas atlaishanas eeweschanu foda robescha us minimuma pusi ir atbihdita lihdi nullei. Teefa ir eeguwasu teefibu teift: „wainigs, bet fods teef atlaists.“ Schai fina teefa tagad it ka konkure ar walsis galwu. Praktika tam dabigi jaisweherschas par walsis galwas apschehloshanas funtziju eerobeschofchanu, ta ka lai walsis galwai paliktu apschehloshanas funtzijas, tikai tahdas kriminalistikas nosares, kuras foda nosazitas atlaishanas instituts naw eewests.

Spreedums, tahda weida pasludinats: „wainigs, bet fods teef atlaists“, faktiski nosihme to, ka teefa gan ir kwalifizejusi paschu nodarijumu, ka fodamu, ka tahdu, kas kaitte sabeedrikai kopdsihwei un apdraud tas eksistensi, bet naw nahtusi pee pahrleezibas, waj wainiga indiwida psichika atrodas tahda stahwofli, ka buhtu wadjadigs to eespaidot teem lihdsleem, kas fodu likumos tahdeem gadijumeem ir paredjeti. Teefa peelaisch, ka mehrkis, warbuht, buhs fasneegts, ka wainigais indiwids buhs us wiseem laikeem isahrstets no sawam sabeedribai kaitigam teefmem, waj wismas buhs spehjigs pats ar saweem eefchejeem moraliskeem spehkeem atturetees preti schim teefmem, ja teefa buhs kwalifizejusi wina nodarijumu, buhs pasludinajusi, ka teefas usmaniba no schis deenas tif un tif ilgu laiku buhs us wina wehrsta, un ka ja winsch, wainigais indiwids, sawa turpmafa darbibu peerahdis, ka wina psichika naw sabeedribai kaitigu teefmju, waj ka winsch pats ar saweem gribas spehkeem prot ar schahdam teefmem gala list, tad nodarijums tifs usflatis par tahdu, kas notizis ais pahrskatishanas, azumirfligas wahjibas waj nejauschibas, un foda nepelna; turpretim, ja wainigais ar sawu turpmafo usweschanos peerahdis pretejo, ja sewischka usmaniba, kas us wina wehrsta, atklahs wina notekti sabeedribai kaitigu psichikas stahwofli, tad wina kers likuma paredsetais fods.

Schahda foda nosazitas atlaishanas ispratne neruna preti teefas spreeduma buhtibai, jo teefa sawus attaisnojoshos spreedumus war dibinat ne tikai us droshas pahrleezibas par apshudseta newainibu, bet ari us schaubam par wina wainu. Ja nu teefas ismekleschana naw dewusi peeteekoschi daudi materiala, lai spreestu, zil noseedfigs waj nekaitigs ir apshudseta psichikais stahwoflis, tad ir weeta foda nosazita atlaishana, jo ja apshudsetais ilgatu laiku spehj noturetees likumigas dsihwes rahmjos, tad ari wina nodarijums naw usflatams ka wina noseedfigas gribas, bet gan ka nejauschibas produktis.

Schahdai foda nosazitas atlaishanas instituta ispratnei par labu runa sewischki tee schi instituta weidi, kuros spreedums nemas neteef dots lihdi usfraudsibas isbeigshana, ta tas ir schi instituta anglu-amerikanu sistemās.

3.

Pahrejot pee foda nofazitas atlaischanas dogmatiskās usbuhyweš, wišpirms jaatbild uš jautajumu: kahdš gadijumos šči atlaischana ir peemehrojama? Waj wišeeem noseegumeem un pahrsahpumeem, jeb waj tikai dascheem no teem peemiht tās ihpashibas, kuras padara foda nofazitu atlaischānu par eespehjamu? Wišās likumdošchanas ir weeniš prahtis, ka foda nofazita atlaischana naw peemehrojama wišeeem noseegumeem un pahrsahpumeem, un proti, winās nepeelaisch foda nofazitu atlaischānu, kad ir nodarits smagš noseegums, par kuru teesa ir peespreedusi weenu no smagakeem foda weideem. Wišur, isnemot Šchweizi, augstatais šodš, kuru war nofaziti atlaisht, ir zeetums, pee tam daschās walstis ari zeetuma šodu war atlaisht tikai tad, ja ta ilgums nepahrsneeds likumā paredseto laiku (Anglijā — 2 gaduš, Belgijā — 6 mehneschuš, Šchweizē — 6 mehneschuš, kā zeetuma, tā ari pahrmahzibas nama, Kanadā — 2 gaduš, Wahzijā — 6 mehneschuš). Zitās walstis nofaziti atlaischamā zeetumšoda ilgums naw aprobeschots (Franzijā, Lufsemburgā, Norwegijā). Uri Latwijās š. g. 12. janwara „Noteikumi“ neaprobescho nofaziti atlaischamā zeetumšoda ilgumu. Ir weegli šaprotams, šapehž neweena walstis naw atradusi par eespehjamu peelaisht foda nofazitu atlaischānu smaga noseeguma gadijumos. Pehdejee teef uskattiti par peeteefochu peerahdijumu tam, ka wainigā pšichikā ir defekti, kas praša ilgšochu, noteikti organisetu eespaidochānu, lai panahktu šcho defektu nowehrschānu.

Bet ari ne wišoš gadijumos, kad teef peespreests waj draud zeetums waj zits kahdš weeglaš šodš, likums peelaisch foda nofazitu atlaischānu. Wišoš likumos ir paredseti ari preekš šcheem gadijumeem sinami isnehmumi, štarp kureem pirmā weetā stahdami gadijumi, kad šodš ir peespreests waj ir japeespreesch indiwidam, kura noseedšigais pšichiskais stahwoflis jau agrā ir parahdijees un atteezīgā kahrtā, ar teefas špreedumu, ir konstatets. Šahdš gadijumos foda nofazita atlaischana buhtu neweetā un nepamatota, un tapehž wišās walstis foda nofazita atlaischana ir aisleegta, ja wainigais jau agrā ir šodits. Uri Latwijās 12. janwara likums nepeelauj šodu nofaziti atlaisht teem apšuhdseteem, kureem teef peespreests zeetums, ja wini jau agrā šoditi par smagu noseegumu (par šči noteikuma eerobeschochānu štat. šemat).

Šcho pilnigi šaprotamo un pamatoto noteikumu Latwijās likums (6. p. 2. pš.) papildina wehl ar weenu šwarigu noteikumu, kura nošihme ir analogiska jau minetam eerobeschochumam; proti, gadijumos, kad noteefatam šodš ir nofaziti atlaisht, bet wehlaš, pahrsaudischanas laikā, nahk šinams, ka nofaziti noteefatais jau agrā ir bijis šodits — foda nofazitā atlaischana teef atzelta un teesa tuhlin taiša lehmumu par foda nofazitā špreeduma špildišchānu, jo ar šcho jauno šaktu gaismā nahšchānu šchaubas par nofaziti noteefatā noseedšigo pšichikas stahwofli atkriht.

Latwijās likums, šekodams daschu ahrwalstu paraugam, itin pareisi nepeeschkir eepreekšejās šodischanas šaktam absolutu nošihmi, bet nem to

wehrâ tîkai tad, ja lihds jaunâ noseeguma nodariſchanai naw pagahjuſchi peezi gadi no zeetuma ſoda iſzeefchanas deenas, waj beſmit gadi no ſmagala ſoda iſzeefchanas deenas. Eſha noteikuma motiwi ir weegli iſredſami: ja mineto gadu ſkaitu apſuhdſetais ir ſpehjis noturetees liſumibas robeschâs, tad ir peenemams, ka winam wairs nepeemihî tâs noſeedſigâs ihpaſchibas, kuru aptaroſchanai nepeezeefchami ſoda lihdselki. Ja nu ari jaunais nodarijums nedod teefai pahrleezibas, ka tahdas ihpaſchibas apſuhdſetâ ir atkal eeweefuſchâs, tad tee paſchi motiwi, kuri wiſpahr gul ſoda noſazitas atlaiſchanas pamatoſ, ſtahjas atkal ſpehâ un dara eeſpehjamu ſchi instituta peeleeſtoſchanu.

Wiſâs walſtis ir ſaſtopami ari ziti noteikumi par ſoda noſazitas atlaiſchanas nepeeleeſtoſchanu. Par noſchehloſchanu, mums naw bijuſchas peeeta-
mas ſinas par ziteem ſchi instituta eerobefchojumeem, un tapeh3 apſtahimees tîkai pee teem eerobefchojumeem, kaſ paredſeti Latwijâs 12. janwara liſumâ (2. p.). Sur pirmâ weetâ ſtahw leetas, uſ kuru iſteefafchanu naw eeradees apſuhdſetais. Ir weegli ſaprotams, ka teefa, neeepaſihdamâs ar apſuhdſeto perſonigi, newar peeteefoſchi motiwet ſoda noſazitu atlaiſchanu, un tapeh3 ſchahdos gadijumos to peeleeſtot naw eeſpehjamâ. No paſcha apſuhdſetâ atlarajas eerastees teefâ perſonigi un dot teefai eeſpehju ar winu eeſaſihtees, ja winſch to naw darijis, tad winſch ari newar buht nemeerâ ar to, ka teefa netaiſa lehmumu par ſoda noſazitu atlaiſchanu. Latwijâs liſums neatkauj peemehrot ſoda noſazitu atlaiſchanu weſelai leelai noſeegumu un pahrſahpumu grupai, proti, leetam, kuraſ eeroſinamas tîkai uſ zeetuſchâ ſuhdſibu pamata, jeb tâ ſauktâm priwatſuhdſibas leetam. Eſhai iſnehmumâ, peh3 muhſu domam, ir ſinama inſonſelwenze atteezibâ uſ ſchi rakſta ſahkumâ iſteiktâm domam par ſoda buhtibu un mehrkeem. Bet ſchi inſonſelwenze iſreet no zitas inſonſelwenzes, kura gul paſchâ priwatſuhdſibas buhtibâ. Sods, atlaribâ no priwatſuhdſetaja eeroſinajuma un gribas nepeedot un neiſlihgî, war paſtahwet ne zitadi, ka atſihſtot paſchâ ſchai ſoda ſinamu mehrki, un, proti, moraliflâs atmafſas mehrki, kuru it kâ praſa Ranta kategoriflâs imperatiwâ. Tâ tad ſchi inſonſelwenze ſoda noſazitas atlaiſchanas peemehroſchanâ ir, tâ ſalot, atwaſinata no minetâs wiſpahrejâs inſonſelwenzes, un tapeh3 ari ſchai weetâ apro-
beſchoſimees ar ſchis inſonſelwenzes konſtatejumu, neelaiſchotees winas ſihlâkâ iſtirſajumâ, kureſch muhſ noweſtu ahrpus ſchi apzerejuma robescham.

Weidsot, 12. janwara liſuma 2. p. 3. pl. noſaka, ka ſoda noſazita atlaiſchana naw peemehrojama ar naudas ſodu ſodameem ſiſta noteikumu pahrſahpumeem. Eſchis iſnehmums ari ir weegli ſaprotams, jo naudas ſodos par ſiſta noteikumu pahrſahpumeem ir eeſſchâ ne tîkai ſoda elementi, bet ari atlihdſiba walſtij par ſiſta uſfraudſibas aparata uſtureſchanu, kaſ praſa leelus iſdewumus.

4.

Nahkošāis jautajums, kuršch jaapstata, ir jautajums, kas un kāhdā kārtībā lemj par šoda nošazitu atlaišchānu? Šcheit šastopamas diwas sistemas: kontinentālā un angļu-amerikānu sistema.¹⁾

Pirmā, jeb belgeeschu-frantschu sistema, iškumā ir šchahda: teefa, atšhdama apšuhdseto par wainigu, nošpreesch winam šodu, bet lihds ar to lemj, ka šods paleef neišpildits un šlaitas it tā par nebijuschu, ja noteefatais šinamu laiku pehz šoda peespreeschānas labi uswedās, bet ja šchai šinamā laikā noteefatais šlitti uswedās, waj isdara jaunu nošegumu waj pahrkāhpumu, tad peespreestais šods teef išpildits.

Otrā, jeb angļu-amerikānu sistema, ir žitadi usbuhweta: teefa, leetu isteešadama un atšhdama apšuhdseto par wainigu, nedod špreeduma par šoda usliškānu, bet atlaišch apšuhdseto šinamu laiku uš pahrbaudišchānu (probation), peeprašot no wina galwineefus, waj ari beš teem; pehdejā gadījumā wiašč teef nobods šewišchās amatpersonās ušraudšibā. Ja apšuhdsetais wišu šcho pahrbaudišchānas laiku labi uswedās un jaunu nošegumu waj pahrkāhpumu neišdara, teefa, pehz pahrbaudišchānas laikā notezešchānas, lemj par šoda atlaišchānu. Šurpretim, ja wiašč šlitti uswedās waj isdara jaunu nošegumu waj pahrkāhpumu, šods ari par pirmo nošegumu resp. pahrkāhpumu teef usliškis un išpildits nekawejošchi.

Pawišam žitadi šoda nošazitās atlaišchānas instituts bij organizēts Wahžūā. 1895. g. 23. oktobra šeisara pawehle peeschkir justizministrim teefbu atlikt uš wehlatu laiku šoda išpildišchānu teem noteefateem, par kureem ir žeriba, ka tee ar šawu labu uswešchānos išpelnijšchēes apšchehlošchānu. Noliktam laitam noteefot, ja noteefatais ir labi uswedēes, justizministrs luhdša šeisaru apšchehlot noteefato, pretešā gadījumā, t. i., ja teef konstateta noteefatā šlitta uswešchānās, šods teef išpildits.

Pahrbaudišchāna katrā no min. sistemam ir žitadi organizeta. Kontinentālā sistema neorganizē nekahdās noteiktās ušraudšibas par noteefato, bet aprobeshojās ar to, ka registrē wišus špreedumus par šoda nošazitu atlaišchānu, un teefai pee špreeduma taišchānas wišās jaunās leetās jameklē pakal šchajos registros, waj tur naw atrodamas šinas par apšuhdsetā jau agrāf notikušcho noteefāšchānu ar šoda nošazitu atlaišchānu. Ja tas tā išrahditos, tad teefa lihds ar šodu par jauno leetu lemj ari par pirmā šoda išpildišchānu. Šchi kārtība ir peeteekofcha tur, kur nošaziti atlaišitā šoda išpildišchāna ir nošahdita atkarībā tīkai no jauna pahrkāhpuma waj nošeguma išdarishchānās, bet ne no noteefatā šlittās uswešchānās. Šurpretim tur, kur nošaziti atlaištāis šods ir išpildams ne tīkai tad, kad noteefatais isdara jaunu nošegumu waj pahrkāhpumu, bet ari tad, kad wiašč wišpahr šlitti uswedās — tur ar šchahdu registrāžiju ween nepeeteef, bet jaorganizē par noteefato ari

¹⁾ Журналъ Министерства Юстиціи, 1904 г., № 6, „Къ работамъ особой комисіи по вопросу объ условномъ осужденіи“, 59. стр.

usfraudsiiba, kas wajadsiibas gadijumâ, ari bes jauna pahrkahpuma waj noseeguma isdarischanas no noteesata puses, eeroftinatu jautajumu par sôda ispiidisiichanu pee wina.

Vahrbaudisichanas laiks ir daschadâs walstis daschads, pee tam kontinentalâ sistemâ garaks, nelâ anglu-amerikanu sistemâ. Franziâ schis laiks ir 5 gadi, Belgijâ — pehz teesas eestata, bet ne pahri par 5 gadi, Lutfsemburgâ un Portugalê 2—5 gadi, sstatotees pehz nosaziti atlaiста sôda smaguma, un Norwegijâ 3 gadi. Latwijas 12. janwara likums peesleenas kontinentalai sistemai. Vahrbaudisichanas laiks ir noteikts 5 gadi, kad nosaziti atlaiстis ir zeetuma sôds, un 3 gadi, kad nosaziti atlaiсти ir weeglasi sôdi. Scho terminu laika teesa war nodot noteesato sewisichkâ usfraudsiiba (4. p.). Sastana ar 12. janwara likuma 2. pantu, peespreestais sôds lihds ar wisam wina sekam, to starpâ ari teesibu eerobeschoschana, atsihstams par galigi atlaiistu, ja noteesatais minetos terminos newainojami uswepees, turpretim, ja minetos terminos „nahktu sinams, ka nosaziti noteesatais nekreetni uswepees, apdraudedams perfonigu un sabeiidribas droschibu un kahrtibu“ — teesa nekawejojtees taifa lehmumu par sawa nosazita sreeduma ispiidisiichanu (6. p. 3. pl.). Naw grubti eestait, ka nostahdot nosaziti atlaiста sôda ispiidisiichanu atkariba no noteesata „nekreetnas usweechanas“, ir nepeezeeschami wajadsiigs organiset usfraudsiibu par wina usweechanos. Tapehz ari jausstata par 12. janwara likuma truhkumu tas apstahliis, ka noteesata nodoschana sewisichkâ usfraudsiiba ir ne obligatoriska, bet fakultatiwa, un ka teesleetu ministrim ir itai teesiba, bet ne peenahkums isdot instruziju par nosaziti noteesato usfraudsiibu. Bes jau mineetem gadijumeem nosaziti atlaiстais sôds ir ispiidams, pehz 12. janwara likuma, ari tad, kad noteesatais flehpjas no teesas eezeltâs usfraudsiibas. Sch. g. 3. aprili isnahza teesleetu ministra instruzija par nosaziti noteesato registreschenu, bet instruzija par wina usfraudsiichanu wehl jagaiba. Nopeatni eebildumi jazet pret instruzija peenemto registrazijas weibu — noteesato wahrdu isfludinaschenu „Waldibas Wehstnesi“. Schis noteikums peespeedis daudz noteesatos luhgt, nepeeleetot wineem sôda nosazitu atlaiсhchanu, lai wina wahrdi un nosodisichanas faktis netiktu isstinoti pa wisu walsti. Peetiktu ar sewisichkâ farakstu weechanu un peesuhtisichanu teesu eestahdem.

Anglu-amerikanu sistemâ, sakara ar galwoechanas un usfraudsiibas instituteem, Vahrbaudisichanas terminsch ir ihfaks: Amerikâ 5 nedelas lihds 1 gadam, Anglijâ — 3 gadi. Pee teesam darbojas sewisichkas amatperfonas, kuru peenahkums ir iswest dsihwê nosaziti noteesato usfraudsiibu.

5.

Soda nosazitas atlaiсhchanas instituts darbojas jau daschus gadu desmitus. Wispirms winsch tika iswests Masatschusetas schtata — Seemelamerikâ, 1869. gada preelsh nepilngadigeem, bet 1878. gada ari preelsh pilngadigeem.

1898. gadā šķis institūts jau darbojās 39 Seemelamerikas štatos. Anglijā to eeweda tikai 1907. gadā, pēc Amerikas parauga.

No Eiropas valstīm pirmā šķo institutu eeweda Beļģija (1888. g.), no kurenes tāš isplatījās uz zūdam Reetumeiropas valstīm: Francijā to eeweda 1891. gadā, Luksemburgā — 1892. gadā, Austrijā — 1889. gadā, Portugalē — 1893. gadā, Norvegijā — 1894. gadā, Prušijā — 1895. gadā.

Kreewijā pēc 1903. g. šodu likumu isdosšanas ilgi tika špreešs par šķi instituta eewēšanu. Ministrs Štšeglowitovs eefneēša atteezigu likumprojektu valstis domei, kura to ari peenehma, bet valstis padome to atraidija. Pagaidu valdība (Kerenka) gan paspehja 1917. g. 1. augustā isdot šķim institutam radneezigu likumu par noteefato „nozaitu preekšlaizigu atkwabināšanu“, bet šoda nozaita atlaisšana Kreewijā netika eewesta. Statistika rahda, ka šoda nozaita atlaisšana teeš plašķi un ar labām šekmem praktiseta valstis, kur ta ir eewesta. No wišeem nozaiti noteefateem otrēis kritušķi šodā un iszeeta ari nozaiti uslikto šodu: Anglijā (1887.—1893. g. g.) — 9,02%, Mafatšusetā (1878.—1896. g. g.) — 4,4%, Beļģijā (1888.—1897. g. g.) — 3,78%, Francijā (1891.—1900. g. g.) — 1,8%. Seelafais wairums kriminalistu isteiz šķim institutam šawu šiltu peekrišanu, bet ir fastopami ari ta nopeetni pretineeki.¹⁾ Katrā šinā jaatšišti, ka šķis institūts atrodas wehl tapsšanas šadijā, un ka beidsamais wahrdš šķi instituta isweidosšana wehl naw teiktš. Wina turpmafais liktenis atkarafees no kriminalistikas pamatideju tahlakās isweidosšanas, jo šķis institūts ir tikai logiska konsekwenze no wispahrigās mahzibas par noseegumu un šodu.

В. Бергиз.

¹⁾ С. В. Познышевъ, „Основныя начала науки уголовного права“, изд. 1912 г., 650.—651. стр.

Tautu Sawaenibas organifazija un winas lihdsfchinejās darbības rezultāti.

Ideja par Tautu Sawaenibas nodibinafšanu ir ļoti weza. Jau ņen pirms leelā Eiropas kara, tautas ņaprata Tautu Sawaenibas dibinafšanas nepeezeefņhamibu, ņas atweeglinatu tautu tuwinafņanos un, lihds ar to, kara eefņehjamibas nowehrfņhanu. Leelais pafaules karņņ ņtaidri parahdija zilwezei Tautu Sawaenibas nepeezeefņhamibu, ņura weenigi ir ņehhiga nowehrst to ņhaufmigo konfliktu atņahrtoņhanu tautu ņtarpā, ņuri poņta zilwezes žiwilfņazijas auglifs. Tautu lablņahjibas, pat dņihwibas un nahwes ņautaju-meem tagad ir ņtarpautiņņ rakņturs. Neweenņ no ņehahdeem kardinaleem ņautajumeem newar tiņt iņņehrtis ar weenas ween walņņņ ņehheem. See war tiņt iņņehrti wiņā wiņumā tilai tautu lopejeem ņehheem. Tā tad nepeezeefņhamņ ņtarpautiņņ instituts, ņas koordineņu atņewiņņho tautu ņaimneeziņto un politiņto darbibu. Tautu Sawaenibas nodibinafšanas inijiatori ir ņho wajaņņibu paredņejuņhi un ņapratuņhi.

Tautu Sawaeniba nodibinajās ar 28. junijā 1919. gada noņlehgtu Werņalas meera lihgumu. Pee Werņalas meera lihguma noņlehgfņhanas atņewiņņhai komiņjai bij uņdots iņņtrahdat Tautu Sawaenibas ņtatutus (tā ņauzamo Pacts, Covenant). Romiņija ņtrahdaja ņem prezidenta Wiņņona wadibas, ņurņh bij Tautu Sawaenibas nodibinafšanas leelakais eedwehņmetajņ.

Tautu Sawaenibas mehrti tifa formuleti ņefoņhi:

„Augņtās lihgumsņehdņeju puņes, eewehrojot to, ņa tautu kopdarbības weizinafņhanai un meera uņturfņhanai winu ņtarpā nepeezeefņhami: lai tautas uņnemtū uņ ņewim ņinamus peenahņumus neuffahņ ņawā ņtarpā karu, atlņahņi uņturet ņawas ņawņtarpejās ņtarpautiņņās atteezibas uņ taiņnibas un goda pamateem; ņtingri pildit ņtarpautiņņo likumu noteikumus; likt waldit taiņnibai un zeenit ņawņtarpejos lihgumus.... peenem ņho lihgumu, ar ņuru teeņ nodibinata Tautu Sawaeniba.“

Tautu Sawaenibā tagad eetilyņt 51 walņņ. Winas neeefņahjās Tautu Sawaenibā wiņas weenā laiņā. No eefņahņuma Tautu Sawaenibā eegahja tilai tās walņņņ, ņuras parahņija Werņalas meera lihgumu, ar ņuru Tautu Sawaeniba tifa nodibinata. ņho walņtu ņarakņņ bij eeweetots Werņalas meera lihguma peelikumā un ņhis walņņņ ņkaitas par Tautu Sawaenibas dibinatajām. Wehlaņ Tautu Sawaenibai peeweenojās tās walņņņ, ņuras ar Werņalas meera lihgumu tifa uņaizinatas Sawaenibā eefņahņees. Beidņot treņhā Sawaenibas lozeņlu grupa ir tās walņņņ, ņuras tifa uņnemtās Tautu

Saweenibâ no pirmâs un otrâs Tautu Saweenibas pilnas ņapulzes. Pēc ņhîs grupâs peeder ari Latvija.

Wîņâs walstis, dominijas un kolonijas, kuru pahrwalde dibinata uņ brihwibas prinzipeem, war tift uņnemas Tautu Saweenibâ, ja par winu uņnemschanu iffalas $\frac{2}{3}$ no pilnas ņapulzes lozņkleem un ja wina garantê ņawu ņarptautisko peenastumu pildischanu un peenem Tautu Saweenibas noteikumus, kuri atteezas uņ winas ņaussemes, juhras un gaisa brunoteem ņpehkeem.

Tautu Saweeniba teef wadita un pahrwaldita no diweem leeleem politiskeem organeem: Tautu Saweenibas pilnas ņapulzes, un Tautu Saweenibas Padomes ar Generalsekretariatu.

Pilna ņapulze ņastahdas no wîņu Tautu Saweenibas lozņktu walstu delegateem. Râtrâs Tautu Saweenibas lozņktis war deleget ne wairâf tâ trihs preekshtahwjus, kureem ir tîfai weenas balsis teefiba. Pilnas ņapulzes kompetenzê eetilpst wîņu jautajumu apspreešana, kuri atrodas Tautu Saweenibas darbibas ņferâ, un kuri atteezas uņ meera uņstureņchanu paņaulê.

Pilnas ņapulzes teef noturetas ņhenewâ, kura tîfai israudņita par Tautu Saweenibas ņehdeklia weetu, bet pilno ņapulņņhu weeta war tift iswehleta uņ atteeziga lehmuma pamata ari zitur. Tautu Saweenibas ņapulzes war buht ņahrtejas, kuras teef ņasauktas eepreeksch noņihmetos momentos, un ahrtahrtejas, kuras war tift ņasauktas katrâ laiktâ, ja apstahkli to praņitu. Pirmâ pilnâ ņapulze, kura notîfâ ņhenewâ, nolehma, tâ uņ preekschu pilnas ņapulzes tîfs noturetas ņhenewâ ikgadus pirmajâ septembra pirmdeenâ.

Tautu Saweenibas Padome ņastahw no 9 lozņkleem. Pagaidam, ņamehr Tautu Saweenibâ naw eestahjuschâs Seemel-Umerikas Saweenotâs Walstis, Padomê representetas tîfai 8 walstis. Padomes lozņkli ņadalaņ diwâs grupâs. 4 Padomes lozņkli, kuri representê leelwalstis (Angliju, Franziju, Italiju un Japanu), ņlaitas par pastahwigeem Padomes lozņkleem. Pahrejos 4 Padomes lozņktus brihwi iswehl pilna ņapulze no Tautu Saweenibas lozņktu widus. Paņchureis ņchee 4 lozņkli ir: Belgija, Brasilija, Kina un Spanija.

Tautu Saweenibas Padomê peh3 ņahrtaņ presidê weens no Padomes lozņkleem Padomê eetilpstofņho walstu alfabetiskâ ņahrtibâ.

Râtram Saweenibas lozņklim, kureņch representets Padomê, ir teefibas ņuhtit tîfai weenu ņawu preekshtahwi un tam ir weenas balsis teefiba Padomê. Pahrejeem Tautu Saweenibas lozņkleem, kuri naw representeti Padomê, ir teefibas deleget uņ Padomi ņawu preekshtahwi gadijumos, kad Padome apspreeņch jautajumu, kureņch ņewisņkli tuwu interesê atteezigu Tautu Saweenibas lozņkli.

Padomes kompetenzê eetilpst tee paņchi jautajumi, tâ pilnâs ņapulzes kompetenzê. Pihds ņchim Padome ir noturejusî 18 ņehjas. Pirmâs ņehjas

notika Parifê, Româ, San-Sebastianâ, Briselê. Sahkot no 1921. g. parasti Padome notur fawas fešjas Shenewâ iktatruš 3 mehnešchus.

Generalsekretariats ir Tautu Saweenibas pilnas šapulzeš un Padomes palihga organs. Generalsekretariats redigê fešju prototoluš, un šagatawo un šafopo materialuš fešjas apšpreešchamoš jautajumoš. Generalsekretariatam teel ari usdots ruhpetees par Šapulžê un Padomê peenemto resoluziju realifešchanu. Wišč, stary žitu, špilda ari widutaja lomu stary pilno šapulži un Padomi, tã ari stary šcheem diweem organeem un atšewiščkeem Tautu Saweenibas ložekleem un walštim, kuraš naw eestahjuščhãš Tautu Saweenibã.

Šekretariata preeščhgalã stahw generalšekretarš. Pirmaiš generalšekretarš tika eezeltš ar Weršalaš meera lihgumu. Uš preeščhu tam jateek eewehletam no pilnas šapulzeš. Šekretariata peršonalaš teel peenemtš no generalšekretara ar Padomes peekrišchanu.

Šekretariats šadalaš 10 fežžijãš: 1) Administratiwã un minoritatu jautajumu fežžija, 2) Etonomiški-finanšielã, 3) Juridiškã, 4) Politiškã, 5) Utbrunošchanãš, 6) Mandatu, 7) Higieniškã, 8) Transporta un transita, 9) Informazijaš un 10) Soziãlo jautajumu fežžija.

Pilna šapulže un Padome ir Tautu Saweenibas pamatorgani. Blatuš wineem darbojaš wehl tã šauzamãš starptautiškãš darba organifažijaš eestahdeš un Paštahwigã Starptautiškã Teefa.

Starptautiškãš darba organifažijaš organi tika nobibinati ar Weršalaš meera lihguma XIII. nodalu. Šchee organi ir: 1. Starptautiškãš Darba Konferenzeš, kuraš teel representetas wišãš Tautu Saweenibã eetilpšoščhãš walštiš. Uš šcho konferenzi katra walštiš delegê 4 preeščhstahwjus: 2 walðibas preeščhstahwjus, 1 strahðneeku organifažiju preeščhstahwi un 1 darbðweju organifažiju preeščhstahwi. Konferenzeš notur fawas fehðeš iłgaduš weenreiš. Pihðš šchim konferenze ir noturejuš 3 fehðeš. Pirmo Wašingtonã 1919. gada nowembri, otro 1920. gada juniã Đšenewã, un trešcho Šhenewã 1921. gada oktobri.

2. Padome, kura šastahw no 24 ložekleem. Padome šastahðãš no to walštu delegateem, kuraš ruhpneeziãa špehlê dominejošcho lomu. Padome notur fawas fehðeš ił pehž diweem mehnešcheem.

3. Starptautiškãš Darba birojš ir šekretariatam pilnigi analogiškš organs ar tãm paščhãm funkžijãm.

Šcho augšchmineto, tã šauzamo starptautiško darba jautajumu organifažiju usdewumš ir ženštees pehž soziãla meera ušturedchanaš atšewiščho pilšonu grupu staryã, glušchi tapat tã Tautu Saweenibas usdewumš ir ušturet meeru tautu staryã. Šchiš organifažijaš ištahðã konwenzijaš daščhãdoš darba regulešchanaš jautajumoš, lihðšdarbojotees strahðneeku un darba ðweju pilnwaroteem, tã ari atšewiščhu walðibu preeščhstahweem, un tahðã kašrtã ženščhãš nowehršt toš konfliktuš, kuri beešči draud iželtees wiãu staryã.

Pastahwigàs Starptautiskàs Teefas organizazijas pamati tika iştirahdati no fewiškās juristu Romiškās, kuru šchim noluhkam eezehla Tautu Saweenibas Padome. Tautu Saweenibas Juristu Romiškija iştirahdaja Starptautiskàs Teefas statutu projektu, kuru apšpreeda Tautu Saweenibas Padomē un pilnā šapulžē. Ar maseem groššjumeem un papildinajumeem šchis projekts tika peenemts Pirmā Tautu Saweenibas pilnā šapulžē. Tā tika nodibinata pastahwiga starptautiska teefa, kuras usdewums ir iščķirt nahkošos warbuhtejos konfliktus tautu starpā newis ar rupju šifistu špehtu, bet us taisnibas un likuma pamata.

1921. g. 14. septembri Tautu Saweenibas Padome un pilna šapulze išwehleja statutoš paredsetoš 11 Starptautiskās Teefas teefnešchus un 4 papildu teefnešchus. 1922. g. 30. janwari Starptautiskā Teefa notureja šawu pirmo organizazijas fešju Hagā — Meera pili.

Lihds februarim 1922. g. 45. walstis ir parakštijušchās Starptautiskās Teefas Statutus. 30. no winām jau ir eefneegušchās Generalsekretaram šawas ratifikazijas aktus.

Tautu Saweenibas tehniska rakstura organizazijas un komiškija. Lai peenohzigi weiktu šawu gruhto darbu, Tautu Saweenibas pamatorgani — Padome un pilna šapulze — atbalstas šawā darbībā us wešelu rindu tehniska rakstura komiškijam un organizacijam, kuras nodibinatas pee Tautu Saweenibas. Šcho eestahschu usdewums ir šneegt Tautu Saweenibas Padomei un pilnai šapulzei šawas atšaušmes, padomus un eewahkt informazijas šinas daschados komplizetos jautajumos, kuri nahst Tautu Saweenibas apšpreeschanā. Daschās no šchim komiškijam darbojas tā pastahwigas Tautu Saweenibas eestahdes, tā p. p. Pastahwiga konsultatiwā komiškija militaros jautajumos, Seeweeschu un behrnu tirdšneezibas aptaroshanas komiškija, u. z.

Daschām no Tautu Saweenibas komiškijam turpreti atkal peemiht pagaidu raksturs un tās teef nodibinatas „ad hoc“, winu darbiba išbeidšas lihds ar šinama problema išpehtišchanu. No šchahdām komiškijam war minet: 1. Ekonomiskās blošades komiškiju, kura pehta jautajumu par ekonomiskās blošades organizaziju un winas reališechanu, gabijumā, ja šahds no Tautu Saweenibas ložekleem pret Tautu Saweenibas lehmumu uššahktu karu; 2. Brunotu špehtu eerobeshoshanas komiškiju. No šwarigatajam tehniskām komiškijam jaatšihmē wehl: 3. Transita un šatikšmes komiškija, kura nodarbojas ar transita un šatikšmes brihwibas wežinaschanas jautajumeem; 4. Ekonomiski-finansielā komiškija studē starptautiskā kredita, walutas stabilišechanas un zitus starptautiskus finansielus un ekonomiskus problemus; 5. Higieniskā komiškija, kuras usdewums ir koordnet wišu tautu kopdarbibu un radit epidemiju aptaroshanas darbu un higienisko apstahktu ušlaboshanu.

Šagad apštatistim išsumā, šahdus rezultatus ir išdewees šasneegt Tautu Saweenibai par šawu iħšo darbibas laiku un par kuras darbibas šekam mehš dširdam tit dauds škeptišku atšaušmju no wišām pušem.

No Tautu Saweenibas politiskās darbības rezultāteem atšķirīgu te wispirms winas darbību pāraules meera uzturēšanā. Te mums jāmin wispirms Tautu Saweenibas panākumi Polijas-Leetawās konfliktā, kur starpā draudeja izjeltees ašinainas šadurmes Wilnās apgabala dehl. Šīs šadurmes šelam wareja buht draudošā nosīme wispahreja meera uzturēšanai Eiropas austrumos. Šīni grūtā un fewišķi delikātā politiskā problema atrisināšanā Tautu Saweenibai, neskatotees uš wīseem teem nepahwarameem šķehrsķleem, kuras winas darbībai līka strīhdīgās pušes, tomehr īšdewās panākt no abām naidīgām pušem šwinīgu deklarāziju neleetot eerotškus šķi jautājuma īščķiršanā, bet labprahrtīgi padotees Tautu Saweenibas lehmumeem. Lai gan, neskatotees uš wīšām puhlem, Tautu Saweenibai neīšdewās panākt weenoschanos starp strīhdīgām pušem par Wilnās apgabalu, tad tomehr Tautu Saweenibai nenoleedšami jāpeesķir tas nopelnš, ka wina eedwehša tām meermīlības juhtas un nowehrsā wīnu starpā ašinainas šadurmes. Meers austrumos tika glahbts un šwinīgs folijums, atturetees ari uš preekschu no brunotās šadurmes, tika atfahrtots wehl 1922. g. janwara mehneši, kā no Leetawās tā ari no Polijas. Lai ari mehš dširdam daudš neapmeerinatas balstis par Tautu Saweenibas darbības rezultāteem Wilnās jautājumā, tad tātschu jāatšīst, ka šawu šwarīgato ušdewumu šķi problema atrisināšanā Tautu Saweeniba ir šafneegusti. Pehdejee nowehrojumi dod mums pilnīgu pahrleezību, ka šķis konfliktis īšbeigšees meera zekā beš ašinš īšleeschanas. Įščķirt til šaresģgītu un delikātu jautājumu un nowehrst brunotu šadurmi, kur ta no šahuma wīseem šķķita neīšbehgama un nenowehrschama, jāškaita par leelu Tautu Saweenibas nopelnu meera uzturēšanā.

Otru ašinainu šadurmi tautu starpā Tautu Saweenibai īšdewās nowehrst tā šauzamā Albānijas jautājumā. Konfliktis īšzehlās 1921. gadā starp Albāniju un Serbu-kroatu-šlowenu walsti robešchu jautājumā. Ari šķini konfliktā, kurš til stipri uštrauza Eiropas prahtus, jo draudeja ar jaunu brunotu šadurmi tautu starpā Eiropas deenwidoš, kuri beesķi ir bijušči par kara eemestu wīšas pahrejās Eiropas walstju starpā, Tautu Saweeniba ar šawu neatlaidīgo un ruhpiģo zentību pehģ meera panahģa šadurmes nowehrschānu. Strīhdīgās pušes šwinīgi deklareja padotees Tautu Saweenibas lehmumam. Tautu Saweenibas komīšija, kura šteigškus eeradās strīhdus weetā, līka atfaukt brunotus špehtus, kuri jau bij konzentreti uš robešcham šaujas gatawibā. Brunota šadurme tika nowehrsta, un diwu šaimīku tautu starpā, kuras īhš preeksch tam bij gatawās īšnīģinat weena otru, tika nodibinatas labas šaimīku atteeģības.

Surpmatāis leelāis Tautu Saweenibas nopelnš ir winas šekmīgā darbība Alāndu šalu šuwerenitates problemā. Jau 1918. gadā eefahlās strīhdš starp Somiju un Šweedriju par Alāndu šalam. Strīhdš peenehģma draudošchu raksturu. Strīhdā eejauģās ari Alāndu šalu eedšīh-

wotaji, kuri simpatiseja Sweedrijai. Anglija atšina, ka konfliktis nopeetni apdraud meera ušturešhanu Baltijas juhras peekrastēs un greesās pee Tautu Saweenibas ar luhgumu draudoscho šaduršmi nowehrst. Pehz ruhpiġām un ilġām studijām Tautu Saweeniba, noklausijusees abu strihdigo pušġu motiwus un Alandu šalu eedšihwotaju pilnwarotoš, nolehma, ka šuwerenitate par minetām šalam peeder Somijai ar to nošazijumu, ka wina garantē šalu eedšihwotaju pilsoništās teešibas, un meera ušturešhanas interesēs Baltijas juhrā un labu kaiminu atteezibu nodibinašhanai ar Sweedriju, apšolas šġis šalas neitrališet. Strihdigās pušes padewās Tautu Saweenibas lehmumam un konfliktis bij iščġirts meera zelā. Šita nošlehġta šewiščġa konwenzija šġi konfliktā išbeiġšhanai.

Šġai konwenzijai ir leela nošihme ari preešč nahġotnes meera ušturešhanas Baltijas juhrā. Pee šġis konwenzijas nošlehġšhanas nehma dšhwu dalibu ari Latwija, to lihdsi parakštidama, tā lihgumšlehdsēja puše. Jaatšihmē, ka šġi konwenzija ir pirmais starptautištāis, sem Tautu Saweenibas wadibas nošlehġtais lihgumš, kura pildišhanas garantijas ušnehmusees Tautu Saweeniba. Konwenzijas ratifikazijas akti tika deponeti Tautu Saweenibas šekretariatā. Šġini konfliktā Tautu Saweeniba tā tad panahza ne tikai strihda iščġiršhanu meera zelā, bet ari weenošhanos par garantijām tautu starpā meera ušturešhanai nahġotnē.

Ušas domu starpibas šazehla Ģiropas šabeedribā un politiķā Augšġ-Silešijas jautajumš. Šabeedrotee newareja weenotees par šġi problema iščġiršhanu un greesās pee Tautu Saweenibas ar luhgumu nahġt paliġġā. Tautu Saweeniba atšauzās uš šġo luhgumu, un Augšġ-Silešijas jautajumš, kurā bij tit daudš politiķta un ekonomiķta rakštura ġruhtibu, it šewiščġi robesġu jautajumā starp Poliju un Wahziju, tagad, pateizotees Tautu Saweenibas taktam un autoritātei, laimigi un šġmigi iščġirts. Šit-lihdsi Tautu Saweeniba bij ušnehmusees widutajibu šġi jautajuma nokahrtošhanā, ruhġšhana un nemeerš Augšġ-Silešijā šahla mitetees un eedšihwotaju uštrauktee prahti nomeerinajās, kad wini redšēja un tizeja, ka ar Tautu Saweenibas eejauššhanos jautajumš tika iščġirts, rešġinotees ar winu ekonomiķtām interesem un wehšturiķtām tradizijām. Uri pašġas strihdigās pušes palika peekahpiġatās. Tautu Saweeniba tām it tā eedwehša meermihligumu un sem winaš autoritatiwās wadibas tās beidsot šapratās un weenojās.

No augšġā šazitā redšam, ka Tautu Saweenibai jau ir išdewees tit ihšā pašahwešhanas laikā iščġirt wairakus zilwezes meeru apdraudosġus konfliktus tautu starpā, pilnigi nowehršġot ašġainas šaduršmes un panahġot konfliktu iščġiršhanu meera zelā. Un to Tautu Saweeniba ir špehjuš weiķt jau pašġā šawas darbibas šahlumā. Ar šatru deenu winaš prestiķšs un autoritate peeaug un ar šatru deenu Tautu Saweenibas garantijas meera ušturešhanai pašaulē pawairojas.

Bet Tautu Sawaenibas darbiba neaprobeshojas tikai ar kara konfliktu nowehrfchanu. Wina sawa darbiba zenshas isnihzinat pascha kara eespehjamibu tautu starpa, panahlot tautu wispahreju atbrunoschanos. Tautu Sawaenibas darbiba schini wirseenâ, saprotams, ir ahrahrtigi gruhita un te newar tik ihfa laikâ gaidit taustamus resultatus. Bet ari schini darbibas lauka Tautu Sawaeniba lehnâ, bet noteikti tuwojas sawam mehrkim. Paschreis teel strahdats pee wispahrejas tautu atbrunoschanas plana projektteam. Tuwakâ nahlotnê Tautu Sawaeniba zels preefschâ sawas pilnas sapulzes apspreefchanai un peenemfchanai schos planus. Tautu Sawaeniba zenshas panahlt eeroftschu fabrikazijas un tirdsneeziabas eerobeschofschanu, kura lihds schim bij bes jeblahdas kontroles. Tahlat Tautu Sawaeniba ir panahltusi, ka wairakas walstis ir deklarejuschas Tautu Sawaenibas preefschâ, ka tās us preefschu brunoschanas wajadsibai neisdos sumas, augstatas par tam, kuras tagad atfihmetas winu budsheta. Ja eewehro to, ka isdewumeem par brunoschanos ir bijusi tendenze ifgadus eet us augfchu, tad Tautu Sawaenibas panahtta isdewumu eerobeschofschana brunoschanas wajadsibam neapstribdami jaskaita par leelu foli us preefschu tautu brunoschanas samasinafchanâ.

Swarigo ekonomifko problemu atrifinafchanâ Tautu Sawaeniba sawa ihfaja darbibas laikâ ari ir fasneguſi leelus resultatus. Trihs lihds schim noturetâs Darba Konferenzes ir felmigi darbojuschas atrifinat daschadus darba jautajuma problemus un masinat tahdâ zelâ konfliktu eespehjamibu strahdneeku un darba deweju starpa. Briſeles Finanſu konferenzê tika pazeltis jautajums par karâ ispostitâs Eiropas tautfaimneeziabas drihsaku atjaunofchanu un walutas jautajuma nolahrtofchanu. Konferenze, pamatigi apspreedusi pehdejâ karâ fadragatâs Eiropas ekonomifko stahwolli, isstrahdaja wefelu rindu finifki motiwetu prinzipu tautfaimneeziabas atjaunofchanai. Tikai nodibinot zefſchu kopdarbibu tautu starpa, eespehjamis atjaunot ispostito dſihwi. Se tika apſtatits ari tautu kopdarbibaſi tik nepeezefſchamais ſtarptautifkâ kredita jautajums un fasnegta weenoschanas par dascheem projektteam schini jautajumâ. Tautu Sawaenibas lehmumeem par ſtarptautifka kredita peefſchirfchanu karâ ispostitâs tautfaimneeziabas atjaunofchanai ir leela praktifka noſihme, un mehſ fastopam jau ſcho lehmumu realifefchanos dſihwê. Tautu Sawaeniba nahf palihgâ Austruſijas ispostitâs tautfaimneeziabas usbuhwei. Austraſija peenem Tautu Sawaenibas lehmumus finanſielâ un tautfaimneeziabas politifkâ par wadoſcheem un iswed atteezigâs reformas ar Tautu Sawaenibas pabalſtu.

Leelais Eiropas karſch pahtrauza fahrtigu fatifſmi ſtarp Eiropas walſtim. Tautu Sawaeniba israhda ari fahrtigas fatifſmes atjaunofchanas un tranſita nolahrtofchanas jautajumos ahrahrtigu energiju un darbibu. Jau 1920. g. oktobri tika ſafaukta Pariſê konferenze deht ahrſemju paſu formalitatu atweeglinafchanas, kuras peh3 leelâ kara bija palitufſhas loti

fareschgitas. Schis konferenzenes lehmumeem bija leela nosihme un no ta laika jau leelatais wairums walstu ir plascha mehra samasinajis ahrsemju pasu un wisu formalitatu gruhstibas. Wehl leelata nosihme bij Barselonas konferenzei tautu sawstarpejas fatifmes un kopdarbibas weizinaschanai. Diwi kardinali jautajumi schini wirseenâ tika te islemi un panahkta weenoschanas tautu starpâ, noslehdsot konwenzijas, pirmahrt par transita brihwibu. Weegli saprotams, zil loti leela nosihme tautu meermihligas kopdarbibas nostiprina-schanai transita problema labwehligai atrifinaschanai, kura lihds schim fastapa tif dauds schlehrschlu sawâ zelâ. Ar otru konwenziju par starptautisko uhdens zelu lectofchanu panahkta fatifmes atweeglinaschana weenlihdfigi wisam tau-tam zaur starptautiskeem uhdens zekeem.

Bet ne tikai politisko un ekonomisko problemu atrifinaschanâ Tautu Saweeniba ir sekmiigi weikusi sawu darbibu, ari humanitaro problemu atrifinaschanâ Tautu Saweenibai jau leeli nopelni. Minesim wispirms Tautu Saweenibas darbibu epidemiju aptaroschanâ. Tautu Saweeniba grie-sas sawâ laikâ ar ussautumeem pee wisam tautam, seedot lihdsjeklus preeksh epidemiju aptaroschanas un higieniska stahwolka uslabofchanas tais semes, kuras it fewischki bij zeetuschas no kara un kuram truhka wajadstigo lihdsjeklu epidemiju aptaroschanai. Tautu Saweenibas halves nepalika neusklaustita. 14 walstis atsauzâs, seedodamas leelas sumas Tautu Saweenibas zehlamam pasahkumam. Tautu Saweeniba nekawejoschi steidsas palihgâ epidemiju aptaroschanai Eiropas austrumos un, pateizotees winas pabalstam, kas it fewischki plaschos apmehros tika sneegts Pollijai, kura it ihpaschi bij apdrau-deta no epidemijam, glahba Wafar-Eiropas tautas no epidemiju breesmam un plaschâ mehrâ eerobeschoja to attihstifchanos Eiropas austrumos. Jaat-sihme te, ka ari Latwiju Tautu Saweeniba schini jautajumâ naw peemirufi. Nesen Latwiju apmekleja Tautu Saweenibas epidemiskas komisijas preeksh-fehbetajs Dr. Norman White's, usmesdams epidemiju aptaroschanas pro-gramu wispahrejos wilzeenos un schim noluhkam apsolidams Tautu Sawee-nibas pabalstu Latwijai ap 30 miljonu rubl. Scha gada aprili Warschawâ tika notureta plascha starptautiska konferenze un panahkta weenoschanas koor-dinet wisu tautu fastanotu kopdarbibu daudsos swarigos epidemiju aptaro-schanas jautajumos.

Tautu Saweeniba isfchkhra ari gruhsto problemu par kara guhstefnu un behglu atgreeschanos dsimtenê, pilnwarojot schis gruhstas misijas isweschanai flaweno Dr. Nansenu. Jau 1921. g. Dr. Nansens sino, ka ap 400.000 zil-wefu no pat wisattahlateem pasaules stuhrischeem tifuschki pahrwesti atpaka dsimtenê.

Schai ihfajâ raksta nebij eespehjams apstahtees zil nezil plaschat pee wiseem tās wispusigas un swehtigas darbibas rezultateem, ko Tautu Sawee-nibai ir isdeweess safneegt sawâ ihfâ pastahweschanas muhschâ. Sawâ darbiba wina ir beeschi atduhrufees us gruhsteem un nepahrejameem schlehrschleem.

Teefham — Sautu Sateenibas ideja wehl ir tik jauna un meera nodrošjinafchanas darbs tik gruhts ņhai ihsa pehzlara laikmeta. Bet ar labu gribu un ņtpru tizibu uņ ņawu darbu winai dauņs ko ir iņdewees ņafneegt.

Sautu Sateenibas organifaizijaņ ar ņatru beenu attihņtaņ. Neņņ ņawâ organifaizijâ, neņņ ņawâ darbiba ta naw padota dogmatifmam waj konferwatifmam. Wina brihwi ewoluzionejaņ, iņweidodamaņ par zilwezeņ meera un labņlahjibaņ noteizeju.

Cand. oec. R. Freimanņ.

Weetejo priwatlikumu kopojuma eeweschana Latgalē.

(Plāns likumprojekta īstahdīshanai un īstrahdāshanai.)

Tā ka jaunā ziwilkodefka īstrahdāshanās Romīšjai ušlītīs ušdewums īsgatawot likumprojektu Reetumlatwijā spēhkā efoščā weetejo priwatlikumu kopojuma (weetejo nolikumu III. daļās) eeweschanaī Latgalē, tad wišpīrīs ir nepeezeefšami īstrahdat wišpahreju planu un programu šhim šareščgītajam darbām. Ewehrojot tās tipīfās un šawadās īhpatnības, kas raksturo Reetumlatwijā spēhkā efoščās ģimenes un mantojumu teešības, kuras aš atšēkīras no atteezigeem X. šehj. I. daļās noteikumeem un pamatotās weenigi uš teritorialām un šahrtu īšēkīribām, janahē pee šlehdsēena, ka šchīs weetejo priwatlikumu kopojuma daļās newar pahrnešt uš Latgali. Tā ka Romīšja jau īstrahdajūš jaunūs ģimenes teešību noteikumus, kūrī eēnems kā weetejo priwatlikumu kopojuma, tā ari X. šehj. I. d. atteezigo normu weetu,¹⁾ un tā ka nahkotnē jau ir paredšets Latwijā spēhkā efoščās mantojumu teešības atweetot ar jauneem noteikumeem, kūrī buhtu šastanoti ar Romīšjas pehdejeem darbeem ģimenes teešības, — tad šchīs abās nodalās, pehz wīnu peēnemšchanās likumdošchanās šahrtībā, waretu weenā laifā eewest wīfā Latwijās teritorijā.

Pehz tam wehl paleē diwas zītās plaščās ziwilteešību nodalās: leetu teešības un šaištību teešības, kuras nepeezeefšami apweenot abās Latwijās walšīs daļās. No šchim abām nodalam wišpīrīs apšpreeschama nodala par leetu teešībām, pīrmlahrt, tadehl, ka eewest Latgalē jaunās šaištību teešības, kuru atšewīšēkī noteikumi buhtu zeešēi šaištīti ar Reetumlatwijā spēhkā efoščām leetu teešībām un šewīšēkī ar publīfko hīpoteku šīstemu, naw eē-špehšjams, ja patur kaut ari tīfai uš šahdu laifu to pašču leetu teešību wezās, wīšai nabadšgās un neīštrahdatās X. šehjuma normas, otršahrt, īz šewīšēkī tadehl, ka jautajums par to, ka Latgalē eewedama publīfka šemes grahmatu hīpoteku šīstema, tagad īz šewīšēkī ašs un īšēkīramš šeīdsamā šahrtā; turpreī eewest jaunu šemes grahmatu šīstemu, nepahrštrahdajot tai paščā laifā Latgalē spēhkā efoščās leetu teešību normas, īz pīlnīgi neēēšpehšjami.

¹⁾ Romīšja tagad īz pabeigūš wīšu ģimenes teešību nolikumu pahrštrahdāšanu. Šur eetilpēt: 1) jau agral eēšpeestais likumprojekts par šaderīnāšchanos, par laulato peršonīfšām un mantīfšām atteezībām un par wīnu mantošchanu; 2) nodala par wezaku un behrnu peršonīfšām un mantīfšām atteezībām; 3) nodala par likumigeem behrneem un likumigeem peēšaitīteem behrneem; 4) nodala par ašrlaulības behrneem; 5) par ašnsradneeku un laulato peēnahškumu šneegt ušturu; 6) par adopziju; 7) nodala par aīšbīlbnību un aīšgahdnību, un 8) par peršonas pašlubīnāšchanu par mirušču.

Ščai wirseendā bijušēe mehginajumi,¹⁾ isdarit atšewiščēus labojumus un papildinajumus X. šehj. I. d., pehž to apšpreeššanas Romišjā, peespeeda pehdejo taišit šlehdsēenu, ka atšewiščēu jaunu pantu eepihššana un wežo noteikumu dašweidiga pahrgroššana war radit tīfai leelaku šaresčgitibu un nekšaidribu jau tā maš isštrahdatās X. šehj. I. dašas normās. Ščahdam darbam arween buhš mosaišweidigs raksturs un galu galā tomehr buhš nepeezeeščami nahšotnē eewešt Latgalē weetejo priwatlikumu kopojuma noteikumus.

Šapehž wišpirms jaapškata un jaišštrahdā likumprojekts par to, ka eewešt Latgalē pehž eepšehjas tos paščus likumu noteikumus par leetu teefibam, kuri tagad ir špeškā Reetumlatwijā pehž weetejo priwatlikumu kopojuma, un tīfai pehž tam japahreēt uš tahdu pašču darbu atteezibā uš jautajumu par šaištibu teešibu eeweščanu Latgalē. Apšpreešot jautajumu par Romišjai ušlītā darba panehmeeneem, jaeewehro, ka ščis darbs buhtu wišpareišak eekahršotš, ja paraleli šalihdšinot atšewiščēus pehž weetejā priwatlikumu kopojuma un X. šehjuma I. d. špeškā efoščus patšahwigus teešibu noteikumus waj institutus, wišpirms iščēkirtu jautajumu, zīf nepeezeeščami un eepšehjami pahrnešt atšewiščēus weetejo priwatlikumu kopojuma noteikumus uš Latgali atteezigo X. šehjuma I. dašas noteikumu weetā.

Iščēkšrot ščahdu jautajumu pošitiwi, buhtu wišpareišaki peenem šinamu noteikumu waj pehž weetejo priwatlikumu kopojuma špeškā efošču institutu wišu ka wešelu, beš jebkšahdeem atšewiščēu pantu gramatiškeem, logiškeem waj wišpah redakzioneleem pahrgrošjumeem, eewešrojot to, ka iškursč redakšionelš panta pahrgrošjums, pat tur, kur to prašitu wiš nekšaidriba, pretruna ar zitu pantu waj zītš tahds pamats, — buhtu pawišam šewiščēš darbs, kaš atteektos newiš uš Reetumlatwijā špeškā efoščo ziwillikumu eeweščanu Latgalē, bet uš pehdejo išlaboščanu.

Ja atšhtu par nepeezeeščamu ščo pehdejo darbu, kuram pa dašai šodifilazijas raksturs, tad taš buhtu pilnigi patšahwigs ušdewums waj nu šodifilazijas nodalaš waj šahdai zitai komišjai, pee šam tai paščā laiškā buhtu jaišmet, japahrgroša un redakšijas šinā jaišlabo daudš wehl formeli neatzelti weetejo priwatlikumu kopojuma panti, kuri atrodas pretrunā ka ar jaunišdoteem un wiškā Latwijā eewešteem likumu noteikumeem, tā ari ar Latwijas pilnigu walšišku atdališčanu no Igaunijas, jo taš abas weetejo priwatlikumu kopojumā apweenotās daudšam šopejam normam.

Ratrā šinā taš ir pilnigi atšewiščēš un patšahwigs darbs, kaš atteezas uš wiškā walšiš likumdoščanu un naw weizams tīfai „pa želam“, išpildot zitu leelu ušdewumu.

¹⁾ Jaatšrahda, ka Romišjas preekššehdetajš ščai wirseendā išštrahdaja prašwu darbu, kurš atrodas Romišjas leetās un kurā šhki atšhmeti un išredigeti X. šehj. I. d. panti, kaš buhtu išmetami, pahrgrošami waj papildinami, lai pehž eepšehjas drihš waretu eewešt Latgalē publišku šemeš grahmatu hipoteku šistemu.

Lai Romiņija winai ušdoto darbu atteezibā uš weetejo priwatlikumu topojuņa noteikumu eewešhanu Latgalē waretu weikt ņemigi un ahtri, winaj jaturāš ņingri noteiktos darba raħmjos, turpreti, ja ta nodarbotos weenā un tai pašhā laikā ar to, Ķa iņstrahdatu likumprojektu par weetejo priwatlikumu topojuņa eewešhanu Latgalē, un pa želam ari ar Latgalē eewedamo likumu noteikumu redakzionelu un kodifikatoristu iņlabošhanu, tad tas aħr-kaħrtigi ņarešhgitu Romiņijas galweno ušdewumu, tā Ķa ta no ņaħkuma no-
darbotos ar tihri kodifikatoristu darbu atteezibā uš Reetumlatwijā (Widsemē un Kursēmē) ņpeħtā ešošhām materialām žiwilteešibām, un tihai peħž tam, Ķad buħtu galigi pabeigtš un ewentueli ari likumdošhanas kaħrtibā apstipri-
nats Ķahis ihšā laikā neweizamais un aħrkaħrtigi ņmallais darbs, uškaħtu apspreešt likumprojektu par taħdā kaħrtā iņlabotā priwatlikumu topojuņa eewešhanu Latgalē.

Ušņihmejot taħdā kaħrtā wišpahrejos wilzeenos Romiņijai preešhā ņtaħwošhā darba raksturu, taħlaņ jaewehro, Ķa nereti atņewiškēi weetejo priwatlikumu topojuņa noteikumi waj panti ir ņpeħtā tihai atteezibā uš ņinamu teritoriju. Tā, peemehram, priwatlikumu topojuņa ir dauds pantu, Ķuri ir ņpeħtā weenigi Kursēmē, nereti tihai atņewiškēās Kursemes pilņeħtās, waj ari tihai Widsemes pilņeħtās. Šhaħda partikularu likumu pee-
mehrošhana tihai atņewiškēās Reetumlatwijas teritorijas dalās ņewiškēi aš un ņpilgti išteizas Ķimenes un mantojuņa teešibās, Ķuras, tā Romiņijas paħrstrahdatas wišpahriga likuma weidā wišai Latwijai, winu wežajā weidā naw nodomats atteezinat uš Latgali; eewehrojami maņakā meħrā Ķhi terito-
rialā teešhā iņškēiriba parahdas leetu teešibās un gandriħš patwišam nema-
nami ta išteizas ņaistibu teešibās.

Ja eewehrojām, Ķa kaņkanā ar weetejo teešibu topojuņa eewada I. pantu priwatlikumu topojuņa noteikumi top eedaliti wišpahrejos, Ķuri ir ņpeħtā wišās bijuškās Baltijas gubernās (ņt. ari Bunge, I, 4. lpp.), un atņ-
wiškēos, Ķuri ir ņpeħtā tihai atņewiškēās teritorijās, un Ķa peħdejo ņpeħta aploku ņawukaħrt noteiž neween Ķeografiskās robeshaš, bet ari kaħrtu waj ņkēiru prinzipli, ņlatotees peħž tam, waj pilsoni padoti ņemes waj pilņeħtu teešibām, tad apspreešot jautajuņa, kaħdas no minetām normām atteezina-
mas uš Latgali, gan newarēs raštees ņhaubas, Ķa uš Latgali wišpirms nepeezešhjami atteezinat wišpahrejos likuma noteikumuš, Ķuri Reetum-
latwijā ir wišur ņpeħtā, žiņtaħt tee naw ašā pretrunā ar taħdeem X. ņehj. I. dalās likumu noteikumeem, Ķuri žeti eeņaħnojušhēes weetejo eedņihwotaju apņinā, waj ari ar paradumu teešibām.

Ras atteezas uš teem ņameħrā nedaudseem noteikumeem, Ķuri ir ņpeħtā tihai ņnamā teritorijā, t. i. wišpirms wišā Widsemē waj atņewiškēi wišā Kursēmē, bet peħž tam ari atņewiškēās pilņeħtās, tad te jareħkinas ar to, Ķa par pamata teešibām, Ķurām eewehrojami plašhašs peemehrošhanas aplots un Ķuras atņkēiras ar maņakām partikularām ņawadibām, ušņtatamas Wid-

femes femes teesibas; pehdejās wispahrs mas atšķiras ari no Igaunijas femes teesibam, ar kurām tām kopeji awoti (fl. Bunge, I, eewads, 1.—3. lpp.). Surpreti Kursemes teesibas, no šahkuma dibinatas us teem pašcheem awoteem, us kureem Widfemes un Igaunijas teesibas, no 1561. gada, tad leelata dala no Kursemes kluwa par Polijas lehnu walsti, gahja patstahwigu, bet daudsejadā sinā saweem pirmatnejeem awoteem sweschu attihstibas gaitu. Lai gan polu waldbai laika no 1561. lihds 1621. g. bij padota ari Widfeme, tatschu te winai, ka to apleezina ari Bunge (I, 2. lpp.) bij tikai pahrejoshs raksturs, un ta ir atstahjusti masu eespaidu us femes teesisko stahwofli. Surpreti Kurseme ar winas Piltenes apgabalu (districtus Piltensis) eewehrojami ilgai (no 1561. lihds 1793. g.) atradās sem polu waldbas, kas atstahja pehdas ari winas likumdoschana, kura fewischki no XVII. gadustimtena šahkuma šahka attihstitees patstahwigi un neatkarigi no Widfemes un Igaunijas. Sewischki jaaisrahda us tā sawameem Kursemes statuteem (Jura et leges in usum nobilitatis [et incolarum] Curlandicae et Semigallicae), kuri tur bij spehta no 1617. gada, un kuri likumu krahjuma forma šatur materialiteesistu un prozesualus žiwil- un kriminalteesibu noteikumus, ka ari us Kursemes un Piltenes landtagu lehmumeem (Lauda publica).

Cewehrojot tahdu Kursemes teesibu atfewischku attihstibu, katrā sinā ir pareisi winas pilnigi isfleht no peemehroschanas Latgalē, fewischki wehl tapeh3, ka ari teritorialā sinā Latgale ir daud3 tuwat kaiminos Widfemei, nekā Kursemei.

Sapat, schkeet, nebuhtu atteezinami us Latgali atfewischki Widfemes pilsehtu teesibu noteikumi, ka speziali likumu noteikumi, it fewischki wehl tadehl, ka peh3 weetejo priwatlikumu kopo3uma eewada VIII. panta, šakarā ar kahrtu isšķiribam, Widfemes pilsehtu teesibam nebuht naw bijuschki un naw padoti wisi Widfemes pilsehtu eedshwotaji. Ka to atshst ari Bunge (I, 4. lpp.), praktika Widfemes femes teesibam arween peeschkirts daud3 plashals peemehroschanas aplofs, nekā teorija.

Somehr, ka jau augschā aprahdits, Widfemes pilsehtu teesibas, plashi eeweefuschās gimenes un mantoschanas teesibās (kuras naw atteezinamas us Latgali), atstahjustas loti masu eespaidu us leetu¹⁾ un šaistibu teesibam, un tapeh3 wiss schis jautajums, atteezinot us Latgali weetejo priwatlikumu kopo3uma noteikums, neradis nelahdas gruhibas. Tapeh3, ja kahdā atfewischkā pantā (fl., peem., 1620. waj 1665. pp.) fastopami daschadi noteikumi peh3 Widfemes un Kursemes, waj Widfemes femes un Widfemes pilsehtu teesibam, tad Latgalē noteizoscha nosihme peeschkiramā Widfemes

¹⁾ Leetu teesibās schai sinā buhtu jaaisrahda galwenā kahrtā tikai us noteikumeem par mantoteem nekustameem ihpashumeem (965.—967. pp.), kuri peh3 pilsehtu teesibam sawadi apshmeti, un us ispirschanas teesibu institutu, kur Widfemes pilsehtu teesibās noteikti neewehrojami isnehmumi no wispahrejām normam (fl. 1652., 1665., 1667. un 1676. pp.).

femes teesibu noteikumeem. Ra Latgalē isnehmuma gadījumos peemehros tīkai finamu normas daku, tas newar radit nekahdās grūhtības, jo faktiski šchahdā kahrtā finami panti waj pat pantu dalās peemehrotās weenai waj otrai bijušchās Baltijas gubernu teritorijai bes jeklahdām grūhtibām wifā weetejo priwatlikumu kopoju mā pastahweschanas laikā Igaunijā, Widsemē un Kursēmē, un šchi peemehroschana naw fazehlušī nekahdus pahpratumus.

Beidsot, kas sīhmejas uš Reetumlatwijā spehķā efoščām partikulārām teesībām, tad japatawejas pee Widsemes un Kursemes semneeku likumu noteikumeem.) Scheem spezialeem likumu noteikumeem, pehķ likumbeweja domām, wajadsēja buht spehķā tīkai atteezībā uš semneeku kahrtu (st. Widsemes semn. lik. 938. p. un Kursemes sem. eef. 61. p.) un lai gan weetejo priwatlikumu kopoju mā eewada XII. p. ari runā par zītām perfonām, kas padotas semneeku teesām, tad tomehr, kā tas redsams no peewesteem semneeku likumeem un Widsemes semneeku likumu II. nodalās usrafsīta, naw schaubu, kā semneeku likumos noteiktās ziwilteesības bij nolemtas weenigi priwatteesīfko atteezību nolahrtoschanaī starp perfonām, kuras peeder pee semneeku kahrtas (st. ari Bunge, I., 24. lpp.). Somehr Widsemes un Kursemes semneeku likumos eewetotais neezigais normu staitis nebuht naw isschēhrijs un neiščķir wifās atteezības, kas rodas starp semneekeem, un ja šcho normu truhtst, tad subīdiari peemehrojamas atteezīgās femes teesibu normas (st. weet. priw. lik. kop. eewada XII. p. un Widsemes semneeku lik. 938. p.)

Lai gan pehķ Waldības 1921. g. 29. dezembra noteikumeem pagasta teesās no 1922. g. 1. janwara wairs nepeenem jaunās leetas šawā isteesaschanaī un semneeki tagad padoti wišpahrejai meerteefu un wišpahrejo teefu eestahšču jurīdīkzijai, tad tomehr ar to semneeku likumu kā materialu ziwilteesību nosīhme un spehķs naw atzelti.

Rodas jautajums, kahdā mehrā šchis Widsemes semneeku likumu materialās normas buhtu atteezinamas uš Latgali. Kā leetas, uš šcho jautajumu war atbildet tīkai noleedsoschī. Newar buht schaubu, kā eerosinot jautajumu par šcho Widsemes semneeku teesību spezialo noteikumu atteezinaschānu uš Latgali, waretu runat tīkai par Latgales semneekeem un nekahdā finā ne par pahrejeem Latgales eedfīhwotajeem. Surpreti pagaidām atteezinat uš finamu Latgales eedfīhwotaju daku (semneekeem), kura tagad saudejušī šawu kahrtas raksturu, spezialas isnehmuma normas, kas winai neparastas un nepasīstamas un nebuht neiščķir wifās eespehjamās priwatteesīfķās atteezības, — buhtu netaišni un nenoderigi. Se japeesīhmē kēfoschais: tā kā kahrtu un šķīru starpības faktiski isnīhzinatas un wifī Latwijās eedfīhwotaji padoti weenai wišpahrejai teesai, tad naw wairs nekahda eemesla paturet tos spezialos noteikumus, kuri bij radīti sinamām eedfīhwotaju grupām pawīšām zītadu motīwu dehļ, un ja pagaidām aīš utilitara un praktīfķa rakstura motīweem Reetumlatwijā wehļ japatur šchee partikularee semneeku likumi, pee kureem weetejee eedfīhwotaji - semneeki peeraduščī pa wairakeem gadu desmīteem,

famehr tee ir fpehka, tad nekahda fina naw eemesla fchos titai pagaidam fpehka paleefofchos weetejo semneeku teeſibu noteikumus atteeninat uſ Latgales semneeku grupu, kureem fchis teeſibas katra fina buhs fweſchas un kuri nesin waj fpehs ar winam pamatigi apradinatees lihds tam laitam, tad tas saudes ſawu fpehku ari Reetumlatwija.

Bahrnajat jautajumu, kahdas teeſibas buhtu atteeninamas uſ Latgales semneeku grupu un waj uſ wina war atteeninat weetejo priwatlikumu kopojuma wispahrejas normas, wispirms (jaaſrahda, ka semneekem Kreewija un lihds ar to ari Latgalē wispahr naw bijis nekahdu ziwilteeſibu.)

Galwenais un wispilnigatais semneeku liſumbofšanas krahjums eetilpst „Wispahrejos semneeku nolikumos“ (Общее положение о крестьянах [Sewiſchts peelikums pee Rr. lit. kop. IX. fehj. pehz 1912. g. turpinajuma]), bet tad apluhtojам fchos nolikumus, tad israhdas, ka titai nedaudsi panti, kureem pee tam ihri wispahrejs, nereti deklaratiwos raksturs, regulē fchis eedſihwotaju grupas priwatteeſibas (ſt. Wispahrejo semneeku nolikumu 1., 2., 9., 13., 14., 20². un 23². p.p.), un ari ſchee panti wispahr norahda uſ ziteem noteikumeem. Ta, peemehram, „Wispahrejo semneeku nolikumu“ 1. pants noſaka, ka „uſ semneekem top atteeninati wispahrejee ziwilikumu noteikumi par gimenes teeſibam un peenahkumeem“. 2. pants atļauj semneekem „noſleht daſchadus likuma atļautus lihgumus, ſaiſtibas, uſnehmumus beſ sumas aprobeſchojuma“; 9. p. peefchir semneekam teeſibu „eeguht par ihpahchumu nekustamu un kustamu mantu, to atſawinat, eekihlat un wispahr ar wina rihkotees, eewehrojot wispahrejos noteikumus, kuri ſhini fina noteikti lauku eedſihwotajeem“ (для сельскихъ обывателей). 13. pants atļauj semneekem mantojumu leetās turetees pee ſaweem weetejeem paradumeem, bet ja mantineeku naw, beſmantineeku manta, ſaſkanā ar 14. p., nahf weetejai pagasta ſabeedribai par labu. Sahlat, 1910. g. 14. jūnija likums (17¹.—17². un 23¹.—23². pantos) noteiz semneeku teeſibas atteeniba uſ ſabeedribas semeſ gabalu apſtiprinaſchanu un iſdalifchanu un peefchirtas semeſ gabalu apſtiprinaſšanas un atſawinaſšanas aktu iſdoſchanu.

Ar ſchim nabadſigajam normam ihſteniba ir iſsmelti priwatteeſtee nolikumi par semneekem un fchis teeſiko normu truhkums kreewu semneeku priwatteeſibu aploka radija tas ſekas, ka semneeku maſa Kreewija atradas gandrihs beſteeſika ſtahwoſti, jo lai gan teoretiski semneeki bij paſludinati par priwatteeſibu ſubjekteem, tad tomehr ſaktiski iſleetot teeſibas noteiktu normu truhkuma dehl bij ahrſahrtigi gruhiti. Ra aſrahdits literaturā,¹⁾ ſtarp semneekem naw paguwuſchi iſſtrahdatees teeſiki paradumi un semneeki zenſchas noſtahdit ſawas atteenibas ſem rakſtika likuma ſpehka, bet praktika wineem to leeds. Likuma un paraduma teeſiko normu truhkuma dehl semneeku leetās ir ſakrahjuſees plaſcha ſenata praktika, kura tomehr ir loti ſwahrſtiga un ne-

1) Ст. А. Леонтьевъ, Волостной Судъ и юридическіе обычаи крестьянъ, 1895 г., 98., 104. un turpm. lapp.

konsekwenca. Pat wisfwarigakàs no semneeku teefibam — teefibas uf pee-
fchirto semi — lihdj pascham pehdejam laikam nebij noteikti apfihmetas un pastah-
weja strihdus par fcho teefibu dabu.

Luhf, kapeh3 literaturà wairaffahrt ir atskanejuschas balfis, turas pra-
fija, lai semneekem raditu noteiktu likumu, pee kam aifrahdi ja,¹⁾ ka wis-
weentahrfchafais lihdseklis buhtu atteezinat uf semneekem wispahrejos3 ziwil-
likumus, kas ari agraf bij pilnigi eefpehjam3, jo kreewu eefschleetu ministri-
jas komifijas ifstrahdatee likumprojekti par semneekem ir pilnig3 aista-
pinajums no X. fehj. I. dalas un ziwilkodekfa projekta.

Ja tagad, lai abas Latwijas walfis dalas walfistfi apweenotu ar weenu
kopeju ziwilkodekfu, ir nepeezeefchami pahrneft uf Latgali Reetumlatwijà fpehka
efofchàs ziwilteefibu normas, tad aif augfchà aprahditeem motiweem buhtu
noderigi tai paschà laikà atteezinat tos paschus likumu noteikumus ari uf
semneekem, nenofchiret winus no pahrejeem eedfihwotajeem. Newajag
peemirst, ka tas apstahllis, ka semneekem Latgalè, tàpat ka wifà Kreewijà,
gandrihf nemas naw bijis ziwilteefibu, atweeglina atteezinat uf fcho eedfih-
wotaju dalu weetejo priwatlikumu kopojumu, jo tuffchu weetu weegla3 apfeht.

Pahrejot tahla3 uf jautajumu par to weet. priw. lik. kopojuma pantu
numeraziju, kuri atteezinami uf Latgali, jaaisrahda, ka no praktifkà weedofka
wisnoderigafi buhtu katrà finà paturet fcho pantu tagadejo numeraziju likumu
kopojumà. Pawirfchi apluhfojot, fchis jautajums ifleekas neezig3, bet ihfte-
nibà winfch ir loti fwarig3.

No Latwijas reetumu un austrumu dalam kopejas likumdoschanas
walfistfas weenadibas weedofka nebuht naw weenalga, waj abàs walfis dalàs
kopejeem likumu noteikumeem buh3 weena un ta pati waj daschada nume-
razija.

Juristam praktifim, adwokaturai, apelazijas un kafazijas instantfchu teef-
nefcheem, kureem buh3 jaifschkir Latgales strihdus ziwilleetas un kuri ir pee-
radufchi pee weetejo priwatlikumu kopojuma pantu numerazijas, ir loti fwa-
riga leeta paturet fcho wezo pantu numeraziju, pee turas wezam peedfihwo-
jufcham juristam un teefneftim if uf fola naw pat japahrbauda peh3 likumu
kopojuma weena waj otra winam no atminas labi finama panta fatur3. Ja
jau likumi peh3 fatura un redafzijas ir tee paschi, tad ari winu ahrejam
fkauliftkam apfihmejumam newajaga buht zitadam. Numerazijas pahrgrosi-
fchana war radit praktifsti loti leelas gruhitibas, leefot atfauftees uf dascha-
deem panteem, lai gan likums peh3 fatura ir weens un tas pat3.

Tas apstahllis, ka weet. priw. lik. kop. gimenes teefibu normas naw
nodomats atteezinat uf Latgali un ka daschi no tagad Reetumlatwijà fpehka
efofcheem leetu un faiftibu teefibu panteem tapat nebuhs peemehrojami Lat-
galè, newar buht par pamatu tagadejàs pantu numerazijas pahrgrosifchanai,

¹⁾ St. Проф. А. М. Гуляевъ, Русское Гражданское Право, un priwatteefibu
jautajumu 1904. likumprojekto3 par semneekem.

kura leetojot buhš ſaiſtita ar eewehrojamàm praktiſtàm gruhtibam un gan newarèš weizinat abu Latwijàš daļu zeeſchu ſakuſchānu un walſtiſku apwee- noſchanoš.

Sakarà ar wiſu iſteikto buhtu pareiſat un noderigat Latgalē newiš atzelt at ſe wiſchkuš X. ſehj. I. d. pantuš un toš atweetot ar atteezigeem weet. priw. liſ. kop. panteem, bet pilnigi atzelt X. ſehj. I. dašaš nodaku par leetu teeſibam un atteezigi atweetot winu ar weet. priw. liſ. kop. otro grah- matu, iſmetot no tàš atteezibà uš Latgali tikai atſewiſchkuš pantuš, kuri kaut- ſahda eemeſla dehl uš pehdejo naw atteezinami.

W. Bulowſkiš.

Kronika.

Apšņehlošanas leetas.

Pehz Satwerfmes Sapulzes Presidenta kanzlejas sīkam, laikā no 1920. g. 1. oktobra līdz š. g. 1. jūlijam Satwerfmes Sapulzes Presidents 1920. g. 14. septembra likuma kārtībā pavisam statijās zauri 1189 apšņehlošanas leetas. Apšņehlotas 183 personas un fodi mihstīnati 70 personam. Pahrejee 936 apšņehlošanas luhgumi atstahsti bes šekam.

Utsewisķēi par katru gadu augstaf minetee skaitli šekošē: 1920. g. (no 1. oktobra) zauri statitas 69 leetas, apšņehlotas 7 personas, fodi mihstīnati 5 personam; 1921. gadā leetu kopskaitis 565, apšņehlotas 101 persona, fodi mihstīnati 46 personam, un 1922. g. pirmā pusē — leetu kopskaitis 555, apšņehlotas 75 personas, fodi mihstīnati 19 personam.

ab.

Pahrmainas teesu resora šastahwā.

Cezeltis amatā:

Meerteefnešis pee Jelgawas Upgabalteefas Jehstabs Kalnīnšch par Jelgawas Upgabalteefas lozekli ar š. g. 27. jūlija ministru kabineta lehmumu.

Utswabīnati no amateem:

1) Ismekleschanas teefnešis pee Rīgas Upgabalteefas Emilš Schatumš ar š. g. 27. jūlija ministru kabineta lehmumu; 2) Latgales Upgabalteefas lozeklis Jehstabs Laiwīnšch ar š. g. 11. augusta ministru kabineta lehmumu; 3) ismekleschanas teefnešis pee Latgales Upgabalteefas Sergejs Selezkis ar š. g. 11. augusta ministru kabineta lehmumu.

Sewisķtā ismekleschanas komīšijā dšelsšzēlu wīrs-waldes zētralās materialu apgahdības leetā atswabīnati no darbības: 1) Teesu Palatas lozeklis Jahnis Belers un 2) ar ismekleschanas teefnešchu teefībam peekomandetee Eduards Kruhse, Jahnis Lihzīs, Willis Wilsons un Alfreds Brufs ar š. g. 27. jūlija ministru kabineta lehmumu, wīš skaitot no š. g. 17. jūlija.

Pahrmainas notaru amatos:

Ludšas notars Alfreds Mikalks eezeltis par notaru Rahrsawā ar š. g. 26. jūlija ministra pawehli Nr. 55 un atswabīnats no minētā amata, eezelot par Latgales apgabalteefas wezātā notara palihga w. i., ar š. g. 21. augusta Teefleetu ministra pawehli № 63.

Redaktors: Dozents R. Disčlers.

Redakzija: Rīgas Upgabalteefā, Preeksch. kabinetā.

Ekspedizija: Rīgā, Suworowa eelā 14, A. Gulbja grahm. weikalā.

J. Peteršona drukatawa, Rīgā, Suworowa eelā № 20/22.

RITUMS

LITERATURAS UN MĀKSLAS ŽURNĀLS

kuŗu izdod **Latvju Rakstnieku Kooperatīvs**, iznāk reiz mēnesī, **izņemot jūniju un jūliju** lielā formatā un uz laba papīra. **Ritums** nav viena virziena izdevums, bet redakcija uz mākslinieciskas tolerances pamatiem apvieno visus mūsu ievērojamākos rakstniekus un māksliniekus. **Ritumā** strādā arī mūsu kaimiņu un citu tautu rakstnieki, sniedzami pārskatus par jaunākām un ievērojamākām parādībām savu tautu literatūras un mākslas dzīvē. Tādā kārtā **Ritums**, bez saviem galveniem tīri māksliskiem mērķiem, sekmē arī kultūreļu tuvinašanos ar mūsu tuvākiem un tālākiem kaimiņiem.

Ritumu vada Pavils Rozīts.

Ritumā strādā līdz:

J. Akmens, Jānis Akuraters, Edgars Ardēss, Aspazija, Antons Austrīņš, A. Baltpurviņš, Antons Bārda, Paulina Bārda, Alija Bauman, Arturs Bērziņš, Antons Birkerts, Birznieks-Upīts, Peters Blau's, docents Ernsts Blese, Augusts Bračs, Anna Brigader, Andris Burtnieks (prof. J. Ozoliņš), M. Cielen, Austrā Dāle, docents Pauls Dāle, Voldemārs Dambērgs, Aleksandrs Dauge, Valts Davids, Karlis Dzelzs, K. Egle, Rudis Egle, Viktors Eglīts, Haralds Eldgasts, Kristaps Eliass, Adolfs Erss, Peters Ermanis, Jānis Ezeriņš, prof. Ernsts Felsbergs, Karlis Freinbergs, Angelika Gailīt, Valdis Grēviņš, Aleksandrs Grīns, Jānis Grīns, Dr. O. Grosvalds (Parīzē), Pavils Gruzna, Ansis Gulbis, V. Hirvonnens (Somijā), Karlis Jakobsons, Jānis Jaunsudrabiņš, Arturs Jārviluoma (Somijā), Karlis Ieviņš (Stokholmā), Jānis Kairens, Alfreds Kalniņš, Jānis Kārklīņš, K. Kārklīņš, Kaudzites Matiss, Atis Ķeniņš, Faustas Kirša (Lietavā), Roberts Klaustiņš, A. Krauja, A. Krodērs, Roberts Krodērs, Karlis Krūza, Andrejs Kurcijs, J. Lapiņš, R. Lazdiņš, Valdis Lesiņš, M. Liepa, Līgotņu Jēkabs, E. Lindbergs (Berlīnē), Lindulis, Emils Melngailis, Julijs Petersons, Dr. Kurts Pintuss (Berlīnē), Aleksanders Plēnsners, prof. Vilhelms Purvīts, J. Rainis, Teodors Reitērs, Julijs Roze, Pavils Rozīts, Ričardus Rudzīts, A. Sauliēts, V. Skaistlauks, Karlis Skalbe, Elza Siliņ, Reino Silvanto (Somija), Uga Skulme, prof. A. Spekke, Balys Sruoga (Lietavā), J. Sproģis, Elza Sterste, Karlis Strāls, docents K. Strauberģs, Karlis Students, Jānis Sudrabkalns, Edgars Sūna, Romans Suta, Roberts Stērnis, Arveds Švabe, Jānis Zāliēts, prof. P. Zāliēts, Karlis Zariņš, J. Ziemeļnieks, Teodors Zeifertis, prof. Karlis Tianders, Frideberts Tuglass (Igaunijā), Andrejs Upīts, Jānis Vainovskis, Dr. M. Valtērs (Romā), Julijs Vecozols, Jānis Vesēls, S. Vidberģs, prof. Jozēfs Vītols, Edvarts Virza u. c.

Rituma redakcija un ekspedīcija atrodas: **Rīgā**, Suvorova ielā № 14,

A. GULBJA grāmatu apgādniecībā.

(Redaktors personīgi runājams: otrdienās no plk. 11—12 un piektdienās no plk. 3—4 dienā redakcijas telpās.)

Ritums, pasūtīt uz 1922. gadu, maksā:

Latvijā ar piesūtišanu uz pusgadu (5 burtnīcas) — 375 rbļ.,

uz gadu (10 burtnīcas) — 750 rbļ.